

PROJEKT PROGRAMU

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY I MIASTA DOBCZYCE NA LATA 2017 - 2020

OPRACOWANIE:
mART Marta Mokanek
ewidencjazabytkow@gmail.com

DOBCZYCE, MARZEC 2017

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	14
4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	17
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	23
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	23
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	30
5.2.1. Charakterystyka gminy	30
5.2.2. Historia gminy Dobczyce	32
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	44
5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	44
5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	45
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	46
5.5. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków	54
5.6. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	56
5.6.1. Dziedzictwo materialne	56
5.6.2. Dziedzictwo niematerialne	70
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	73
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami...	76
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	81
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	82
9.1. Dotacje	83
9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	88
9.3. Środki europejskie.....	89
10. Realizacja i finansowanie przez gminę Dobczyce z zakresu ochrony zabytków.....	93
12. Bibliografia.....	96
13. Spis tabel i zdjęć	97

1. Wstęp

Przedmiotem Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Dobczyce (GPOnZ) jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego gminy. GPOnZ określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. GPOnZ sporządzany jest przez Burmistrza, następnie po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Miejską. GPOnZ ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Burmistrz przedstawia Radzie Miejskiej sprawozdanie z wykonania określonych w nim zadań.

GPOnZ to dokument uzupełniający do innych aktów planowania. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całej gminy, jako jednostki podziału administracyjnego, a nie odnoszą się jedynie do władz gminy, których bezpośredni wpływ na działalność instytucji sprawujących w różnej formie opiekę nad zabytkami jest ograniczony tylko do nielicznych. Głównym odbiorcą GPOnZ jest lokalna wspólnota samorządowa. W zamierzeniu beneficjentami GPOnZ mają stać się nie tylko prywatni właściciele czy użytkownicy obiektów zabytkowych, ale również mieszkańcy gminy. Istotnym celem GPOnZ jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców gminy, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania GPOnZ stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych, służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem opieka nad zabytkami ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków (którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego), a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym (o planowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto, ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy, wyznacza cele opracowania GPOnZ i są one następujące:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. - Dz. U. nr 78 poz. 483 ze zm.) w przepisach:

- **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

- **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

- **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

- **Art. 3:** definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane,

badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

- **Art. 4:** objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

- **Art. 5:** określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

- **Art. 6:** klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

- **Art 7:** reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.
 - 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.
- 2) uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 3) utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Rejestr zabytków - dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat. Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na podstawie decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Lista Skarbów Dziedzictwa - prowadzi ją minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, zaliczany do jednej z kategorii, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik historii - Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

Park kulturowy - tworzony jest w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może być powoływany przez radę gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- **Art. 16 ust. 1:** wskazuje radę gminy, jako organ tworzący park kulturowy. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- **Art. 17:** określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, składowania lub magazynowania odpadów.
- **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.
2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:
1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.
- **Art. 19:** wskazuje, że „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, 3) parków kulturowych.
1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.
1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków

nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

- **Art. 20:** mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

- **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

- **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

- **Art. 89:** wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 446 ze zm.), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej

i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 778 ze zm.). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 290 ze zm.). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 672 ze zm.), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.

- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 2134 ze zm.), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 2147 ze zm.). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.

- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. z 2012 r. poz. 406 ze zm.). Ustawa mówi, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej

działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1817 ze zm.). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 774). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam.

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. z 2012 r. poz. 987 ze zm.). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. z 2012 r. poz. 642 ze zm.). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1506 ze zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

GPOnZ jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

GPOnZ zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

• Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2014 - 2017

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017 przyjęty został w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Dokument ma usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określić źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane przy zabytkach.

Uchwalony program jest pierwszym dokumentem porządkującym działania organów sprawujących opiekę nad zabytkami. Z programu będą pochodzić fundusze między innymi na szkolenia dla urzędników i ujednoczenie kwestii formalnych. Wśród zadań uwzględnionych w przyjętym dokumencie znalazło się porządkowanie rejestru zabytków oraz przygotowanie zasad oceny stanu zachowania zabytków nieruchomych. Program ma na celu także zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami poprzez promowanie takich narzędzi jak konkursy, konsultacje z mieszkańcami i współpraca z mediami. Dokument doprecyzowuje ponadto kompetencje samorządów w zakresie realizowania projektów konserwatorskich i rewitalizacyjnych. Zgodnie z nowymi ustaleniami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, w ciągu najbliższych 3 lat zaangażowanie samorządów w opiekę nad zabytkami powinno znacznie wzrosnąć.

• Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z Uzupełnieniem na lata 2004 - 2020

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całość historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,

- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę,
- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

• **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) została przyjęta uchwałą nr 8 przez Radę Ministrów dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie roku 2020 i 2030, określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących kierunkach interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji - orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej - kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2020 r.:

- Wzmacnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu - wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski w świecie.

- Wypracowanie systemu wspierania rozwoju sektorów kreatywnych - stworzenie warunków dla rozwoju sektorów kreatywnych w Polsce, które wpłyną na rozwój całego ekosystemu wspierania kultury.

Działania do 2030 r.:

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

- Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• **Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020**

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczone tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

• **Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030**

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030 została przyjęta uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse

rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie:

- **wojewódzkim:** Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020 - „Małopolska 2020. Nieograniczone możliwości”, Program Strategicznego Dziedzictwa i Przemysłu Czasu Wolnego, Subregionalny Program Rozwoju 2014 - 2020, Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014 - 2017, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego;
- **powiatowym:** Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Myślenickiego na lata 2014 - 2020.

GPOnZ jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

- **Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020 - „Małopolska 2020. Nieograniczone możliwości”**

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020 - „Małopolska 2020. Nieograniczone możliwości została przyjęta 26 września 2011 r. przez Sejmik Województwa Małopolskiego. Wyznana one cele „które - jako społeczność regionalna - możemy i chcemy osiągnąć w perspektywie roku 2020”.

Wizją władz regionu jest, aby: „Małopolska była atrakcyjnym miejscem życia, pracy i spędzania czasu wolnego, europejskim regionem wiedzy i aktywności, silnym wartościami uniwersalnymi, tożsamością i aspiracjami swoich mieszkańców, świadomie czerpiącym z dziedzictwa i przestrzeni regionalnej, tworzącym szanse na rozwój ludzi i nowoczesnej gospodarki”.

Główny cel: Efektywne wykorzystanie potencjałów regionalnej szansy dla rozwoju gospodarczego oraz wzrost spójności społecznej i przestrzennej Małopolski w wymiarze regionalnym, krajowym i europejskim.

Realizacja głównego celu oparta na działaniach w siedmiu obszarach:

1. Gospodarka wiedzy i aktywności;
2. Dziedzictwo przemysłu czasu wolnego;
3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej;
4. Krakowski obszar metropolitalny i inne subregiony;
5. Rozwój miast i terenów wiejskich;
6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne;
7. Zarządzanie rozwojem województwa.

Obszar drugi obejmuje zagadnienia związane z ochroną dziedzictwa kulturowego województwa. Celem strategicznym tego obszaru jest: „Wysoka atrakcyjność Małopolski w obszarze przemysłów czasu wolnego dzięki wykorzystaniu potencjału dziedzictwa regionalnego i kultury”. W obszarze tym zostały wyodrębnione cztery kierunki polityki rozwoju:

- Ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej;
- Zrównoważony rozwój infrastruktury oraz komercjalizacja usług czasu wolnego;
- Kształcenie kadr dla rozwoju i obsługi przemysłów czasu wolnego;
- Wzmocnienie promocji dziedzictwa regionalnego oraz oferty przemysłów czasu wolnego.

Wszelkie cele i zadania w ramach obszaru nr 2: Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego zakładają efektywne wykorzystanie zasobów dziedzictwa regionalnego (zarówno kulturowego, jak i przyrodniczego) dla wzmocnienia zewnętrznej konkurencyjności regionu Małopolski oraz poprawy jego atrakcyjności jako miejsca zamieszkania i spędzania czasu wolnego.

• Program Strategicznego Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego

Samorząd województwa małopolskiego przygotowuje 10 programów strategicznych, które stanowią będą najważniejsze narzędzia zarządzania rozwojem regionu - w ramach realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020. Programy te mają zapewnić jak najlepsze wykorzystanie atutów regionu oraz niwelację zdiagnozowanych problemów/ barier. Zawierają propozycje przedsięwzięć kluczowych dla osiągnięcia wyznaczonych celów. W marcu 2013 r. Zarząd Województwa Małopolskiego przyjął projekty 9 programów, w tym Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego.

Celem głównym programu Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego jest podniesienie konkurencyjności regionu w oparciu o aktualne i innowacyjne walory dziedzictwa kulturowego i kultury oraz atrakcyjność turystyczną, a także stymulowanie, wspieranie, modelowanie postaw otwartych, aktywnych i kreatywnych. Sformułowane zostały 4 priorytety, w tym 1 wprost odnoszący się do dziedzictwa kulturowego - Wzmocnienie źródeł tożsamości poprzez ochronę zasobów dziedzictwa, jego rewaloryzację, kształtowanie krajobrazu kulturowego, rewitalizację przestrzeni oraz odczytywanie i interpretację znaczeń kulturowych. W ramach priorytetu zaplanowano 3 działania:

- 1) Działanie 1.1 Przeszłość przyszłości. Prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane przy zabytkach;

- 2) Działanie 1.2 Dla dziedzictwa - Opis i interpretacja dziedzictwa oraz podnoszenie kompetencji kulturowych;
- 3) Działanie 1.3 Kompleksowe programy rewitalizacji społecznej i ekonomicznej oraz kształtowanie przestrzeni. Wyznaczone priorytety i działania odzwierciedlają założenia określone w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011 - 2020 oraz mieszczą się w ogólnym zarysie zasad wsparcia w perspektywie finansowej 2014 - 2020.

• Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020

Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020 (SPR) został przyjęty uchwałą nr 1810/15 Zarząd Województwa Małopolskiego z dnia 29 grudnia 2015 r. SPR jest dokumentem programowym o charakterze wykonawczym w stosunku do Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020 i komplementarnym wobec Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa. Jednocześnie SPR jest jednym z trzech instrumentów terytorialnych, poprzez który wdrażany będzie Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014 - 2020 (RPO WM).

SPR jest instrumentem służącym wdrożeniu zasady zintegrowanego podejścia terytorialnego do rozwoju w wymiarze gospodarczym, społecznym i terytorialnym wynikającym z dokumentów strategicznych na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym. SPR określa zatem politykę Województwa Małopolskiego wobec pięciu subregionów funkcjonalnych. Tym samym SPR stanowi ofertę Samorządu Województwa Małopolskiego dla partnerów z sektora samorządowego, gospodarczego i społecznego mającą na celu uruchomienie oddolnych inicjatyw w celu wykorzystania wewnętrznych potencjałów dla zbudowania specjalizacji poszczególnych subregionów. Silne zróżnicowanie wewnętrzne Małopolski oraz potrzeba wzmocnienia oddolnego podejścia do polityki rozwoju województwa, wymagają podjęcia działań, których głównym celem jest: wysoki potencjał ekonomiczny oraz spójność społeczna i przestrzenna małopolskich subregionów.

W rozdziale 2.10. Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego, omówiono zasoby dziedzictwa kulturowego regionu. Spośród 14 obiektów z Polski wpisanych na prestiżową Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO, aż 6 miejsc lub zespołów obiektów znajduje się w Małopolsce. Na koniec 2013 roku spośród 47 400 obiektów wpisanych do małopolskiej wojewódzkiej ewidencji zabytków, do wojewódzkiego rejestru zabytków nieruchomych wpisanych było 5 079 obiektów. Do wojewódzkiego rejestru zabytków ruchomych wpisanych było 31 479 obiektów.

• Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014 - 2017

Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014 - 2017 został przyjęty uchwałą nr LI/822/14 przez Sejmik Województwa Małopolskiego dnia 26 maja 2014 r. Jest to kontynuacja i rozwinięcie Wojewódzkiego programu ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Małopolski przyjętego uchwałą nr XXXVII/469/05 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 3 października 2005 r., a następnie Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2010 - 2013 przyjętego uchwałą nr LII/843/10 Sejmiku Województwa Małopolskiego dnia 8 listopada 2010 r.

Celem opracowania jest stworzenie i wdrożenie nowego modelu rozwoju przestrzeni kulturowej, będącej przestrzenią spójną, innowacyjną, produktywną i kreatywną w dziedzinie nauki i kultury, wykorzystującą zasoby dziedzictwa kulturowego, która zapewni

mieszkańcom Małopolski wysoką jakość życia w oparciu o pomyślność gospodarczą i szacunek dla dziedzictwa. Najważniejszym wyzwaniem pozostaje skorelowanie polityki ochrony przestrzeni kulturowej z polityką rozwoju regionalnego i strategią zrównoważonego zagospodarowania województwa. Zdefiniowana w ramach programu misja brzmi następująco: PRZESZŁOŚĆ PRZYSZŁOŚCI - ambitne i wieloaspektowe wskazywanie wartości krajobrazu kulturowego, a także zintegrowanie działań na rzecz wzmocnienia systemu ochrony i opieki nad regionalnym dziedzictwem oraz świadomego wykorzystywania jego zasobów dla rozwoju regionu i poprawy jakości życia mieszkańców.

Celem strategicznym jest zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego Małopolski dla rozwoju gospodarczego regionu i zapewnienia wysokiej jakości życia Małopolan. Wyznaczono 2 cele kierunkowe, w ramach których określono 5 priorytetów oraz 33 kierunki działań, stanowiące wytyczne horyzontalne ułatwiające prowadzenie skutecznej polityki ochrony regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz sprawowania właściwej opieki właścicielskiej nad posiadanymi dobrami kulturowymi:

Cel kierunkowy 1. Skuteczna ochrona regionalnej przestrzeni kulturowej i wartości kulturowych;

Priorytet 1. Zachowanie historycznej ciągłości i autentyczności regionalnego dziedzictwa kulturowego;

Priorytet 2. Zachowanie historycznej wielokulturowości regionu, tradycji i tożsamości regionalnej i lokalnej;

Cel kierunkowy 2. Funkcjonalne zarządzanie regionalną przestrzenią kulturową;

Priorytet 1. Aktywność społeczna i emocjonalne zaangażowanie w opiekę nad regionalnym i lokalnym dziedzictwem kulturowym;

Priorytet 2. Efektywne zarządzanie regionalnym dziedzictwem kulturowym;

Priorytet 3. Ekonomiczne zorientowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego.

W ramach Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami wyznaczono także propozycje konkretnych zadań programowych o randze ponadlokalnej (katalog otwarty), wynikające z przyjętych priorytetów i uwzględniające wyniki analizy strategicznej ochrony dziedzictwa kulturowego w regionie, wytyczne dokumentów planistycznych i rekomendacje służb ochrony zabytków. Dotyczą one w szczególności: zabytków zagrożonych, wymagających prac ratunkowych, zabytków o znaczeniu regionalnym, posiadających duże znaczenie artystyczne i historyczne, obszarów zaproponowanych do objęcia ochroną prawną, a także zasobów dóbr kultury współczesnej zidentyfikowanych w województwie małopolskim. Zakłada się współdziałanie wszystkich szczebli jednostek samorządu terytorialnego w województwie z instytucjami rządowymi i organizacjami pozarządowymi, placówkami badawczymi, środowiskami naukowymi, podmiotami gospodarczymi i właścicielami lub użytkownikami zabytków - dla realizacji celów i zamierzeń określonych w programie.

• Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego został przyjęty uchwałą nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2003 r. Plan zagospodarowania przestrzennego jest podstawowym instrumentem regionalnej polityki przestrzennej, której kształtowanie i prowadzenie należy do zadań samorządu województwa. Podstawowym zadaniem planu jest określenie celów, zasad oraz kierunków gospodarowania przestrzenią województwa, stanowiące rozwinięcie długofalowej polityki regionalnej, która została zawarta w „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego”. Dodatkowo, ważnym elementem jest wykreowanie jak najlepszych warunków przestrzennych do realizacji priorytetów inwestycyjnych, ujętych w „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego” oraz programach krajowych i wojewódzkich.

W tomie pierwszym (Uwarunkowania rozwoju), rozdział trzeci (Uwarunkowania kulturowe), podpunkt drugi, zostają wskazane elementy, które miały wpływ na bogate dziedzictwo kulturowe tego regionu. Składają się na nie zarówno zabytki architektury, budownictwa, sztuki, archeologii (sfera materialna), ale także tradycje oraz zwyczaje (sfera niematerialna). Teren województwa małopolskiego jest bogaty w obiekty i zespoły zabytkowe. Zachowały się tu liczne przykłady architektury sakralnej, obiekty rezydencjonalne, obronne, mieszkalne, użyteczności publicznej, zabytki techniki, etnograficzne oraz układy przestrzenne miast, wsi i uzdrowisk.

Zgodnie z założeniami planu, dziedzictwo kulturowe stanowić ma trwałe element krajobrazu województwa małopolskiego. Wśród tematycznych celów wymienić można między innymi:

- ochronę i rewaloryzację zasobów dziedzictwa kulturowego dla podniesienia poziomu wiedzy, świadomości historycznej oraz edukacji społeczeństwa, a także możliwości ich wykorzystania;
- wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla ochrony tożsamości regionalnej oraz promocji województwa i jego rozwoju gospodarczego;
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu poprzez prawidłowe kształtowanie struktur przestrzennych od skali urbanistycznej po rozwiązania architektoniczne.

• Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Myślenickiego na lata 2014 - 2020

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Myślenickiego na lata 2014 - 2020 została przyjęta uchwałą nr XLII/375/2013 przez Radę Powiatu Myślenickiego dnia 13 grudnia 2013 r.

Strategia rozwoju powiatu myślenickiego jest najważniejszym dokumentem określającym kierunki rozwoju powiatu na najbliższe lata. Jej celem jest wskazanie misji i wizji rozwoju powiatu oraz planu operacyjnego: obszarów kluczowych, celów strategicznych, celów operacyjnych i zadań, których realizacja w określonym horyzoncie czasowym przyczyni się do wielokierunkowego rozwoju powiatu.

Dotychczasowa Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Myślenickiego na lata 2007 - 2015, uchwalona przez Radę Powiatu w Myślenicach w sierpniu 2007 r., określała rozwój społeczno - gospodarczy Powiatu Myślenickiego do roku 2015.

Wyznaczona misja: Zrównoważony rozwój powiatu myślenickiego, jako atrakcyjnego i bezpiecznego miejsca zamieszkania, pracy, edukacji, inwestowania i wypoczynku w czystym środowisku naturalnym.

Natomiast wyznaczona wizja rozumiana jako obraz, zwięzły opis sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu myślenickiego w przyszłości w określonym momencie w czasie - roku opracowania strategii - 2020.

W Strategii opracowano plan operacyjny wraz z obszarami kluczowymi, celami strategicznymi, celami operacyjnymi oraz zadaniami. W zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, w obszarze: Gospodarka i ochrona środowiska, wyznaczono:

Cel 3. Powiat myślenicki znaczącą specjalistyczną bazą turystyczno - rekreacyjną z markową ofertą usług czasu wolnego.

Cele operacyjne:

1. Wypracowanie turystyczno - rekreacyjnej marki powiatu, obejmującej także wydarzenia kulturalne.
3. Utworzenie kompleksowego systemu ścieżek rowerowych na terenie powiatu i ich włączenie się w system tras ponadlokalnych m.in. EuroVelo.

Obszar: Sprawy społeczne i potencjał instytucjonalny

W Strategii opisano zabytki powiatu. Na terenie powiatu istnieje grupa obiektów wpisanych do rejestru i ewidencji obiektów zabytkowych: obiekty architektury tradycyjnej - drewniane domy mieszkalne i zabudowania gospodarcze w charakterystycznym stylu (usytuowanie na południe, o konstrukcji zrębowej, uszczelnianej, z dachami półszczytowymi oraz z ozdobnym szalunkiem) z przełomu XIX i XX w. Przedstawiają one duże walory ciesielskie, etnograficzne i artystyczne. Innymi cennymi obiektami są założenia dworsko - folwarczne; zespoły kościelne (kościół, kaplice, dzwonnice, plebanie, cmentarze) oraz sakralne zabytki małej architektury (kaplice, kapliczki, figury i krzyże przydrożne. Ważnym zabytkiem są pozostałości zamku kazimierzowskiego w Dobczycach. Przez powiat przebiegają dwie trasy Szlaku Architektury Drewnianej.

Turystyka jest uważana w powiecie myślenickim za ważny kierunek rozwoju. Wynika to z walorów przyrodniczo - krajobrazowych i bliskości Krakowa.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

GPOnZ zgodny jest z dokumentami:

- **Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Dobczyce na lata 2016 - 2022**

Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Dobczyce na lata 2016 - 2022 została przyjęta uchwałą nr XII/135/2016 przez Radę Miejską w Dobczycach dnia 01 czerwca 2016 r. Jest to aktualizacja strategii, która obowiązywała w latach 2007 - 2013.

Strategia rozwoju Gminy jest podstawowym dokumentem przygotowywanym przez samorząd, określającym cele i priorytety polityki rozwoju, prowadzonej na jej terenie. Stanowi narzędzie wspierania pozytywnych zmian w gminie i reagowania na zmiany pojawiające się w otoczeniu.

Misją Gminy Dobczyce jest: „Prowadzenie aktywnej polityki prorozwojowej, mającej na celu pełne wykorzystanie posiadanych zasobów i potencjału w procesie rozwoju; wdrożenie kompleksowych i komplementarnych działań zmierzających do podniesienia atrakcyjności gminy dla mieszkańców, przedsiębiorców, odwiedzających”.

W Strategii określono następujące cele strategiczne i operacyjne w obszarze ochrony i opieki nad zabytkami, które przyporządkowano poszczególnym obszarom:

- Obszar strategiczny A: Sfera społeczna

Cel strategiczny A: Wzmacnianie aktywności lokalnej społeczności i integracji mieszkańców, zapobieganie negatywnym zjawiskom społecznym.

Cel operacyjny A.1. Poprawa stanu i rozwój infrastruktury społecznej jako bazy do realizacji przedsięwzięć aktywizujących i integrujących społeczność - inwestycje w infrastrukturę społeczną, w tym edukacyjną i kulturalną, są niezbędne, by zapewnić bazę materialną do świadczenia wysokiej jakości usług społecznych na rzecz mieszkańców oraz wykreowania różnorodnej oferty kulturalnej, edukacyjnej, sportowo - rekreacyjnej, itp.;

Cel operacyjny A.2. Rozszerzanie oferty kulturalnej, sportowo-rekreacyjnej i społecznej na terenie gminy oraz włączanie mieszkańców w czynny udział w życiu kulturalnym i społecznym - wzbogacenie oferty kulturalnej sportowo-rekreacyjnej i społecznej oraz prowadzenie działań na rzecz integracji lokalnej społeczności pozwala na zwiększenie aktywności mieszkańców, co jest szczególnie ważne w małych miastach i na obszarach wiejskich. Działania tego typu pozwalają na angażowanie mieszkańców w organizację i udział w różnorodnych przedsięwzięciach, co jeszcze bardziej wzmacnia więzi społeczne i zachęca do czynnego udziału w życiu lokalnej społeczności.

- Obszar strategiczny B: Gospodarka

Rolą strategii jest zdefiniowanie wyzwań stojących przed gminą oraz wskazanie kierunków rozwoju i celów strategicznych. Strategia wskazuje, co - jako społeczność - możemy i chcemy osiągnąć w kolejnych latach. Określa naszą pozycję wobec sytuacji zewnętrznej, która może nam przynieść ważne szanse, pod warunkiem, że sami będziemy mogli z nich skorzystać.

Wizja rozwoju gminy została określona następująco: „Gmina Dobczyce gminą zapewniającą wysoką jakość życia mieszkańcom, atrakcyjną dla przedsiębiorców i turystów, rozwijającą się w oparciu o posiadane zasoby i potencjał”.

Cel strategiczny B: Rozwój gospodarczy gminy w oparciu o posiadane zasoby oraz walory;

Cel operacyjny B.3. Wzmacnianie roli turystyki i przemysłów czasu wolnego w lokalnej gospodarce - cel zakłada prowadzenia działań pozwalających na pełniejsze wykorzystanie posiadanych przez gminę walorów w procesie rozwoju gospodarczego, poprzez rozwój turystyki i rekreacji.

- Obszar strategiczny C: Infrastruktura

Cel strategiczny C: Podniesienie jakości życia mieszkańców oraz poprawa atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej gminy przez rozwój infrastruktury.

- Obszar strategiczny D: Przestrzeń

Cel strategiczny D: Zwiększenie funkcjonalności przestrzeni publicznej oraz ochrona i wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczo - krajobrazowych i zasobów dziedzictwa kulturowego w procesie rozwoju.

Cel operacyjny D.1. Wykorzystanie potencjału Zbiornika Dobczyckiego oraz jego otoczenia na rzecz turystyki i rekreacji - cel zakłada pełniejsze wykorzystanie walorów Zbiornika Dobczyckiego i jego otoczenia w procesie rozwoju społeczno - gospodarczego gminy;

Cel operacyjny D.2. Podejmowanie działań mających na celu ochronę środowiska naturalnego oraz walorów krajobrazowych i zasobów dziedzictwa kulturowego - w procesie rozwoju konieczne jest zachowanie zasad ochrony środowiska, co może wyrażać się zarówno w stosowaniu prośrodowiskowych rozwiązań podczas realizacji projektów infrastrukturalnych różnego typu, jak też we wdrażaniu przedsięwzięć ukierunkowanych na ochronę środowiska naturalnego, takich jak wykorzystanie odnawialnych źródeł energii czy działania na rzecz obszarów chronionych. Ponadto, na terenie gminy znajdują się obiekty zabytkowe, które mogą być atrakcyjne dla osób odwiedzających. Konieczne jest położenie nacisku na ich odnowę i ochronę, by podnosić atrakcyjność gminy i zwiększyć rolę turystyki w procesie rozwoju.

W Strategii opisano obiekty zabytkowe na terenie gminy. Najbardziej znanym zabytkiem gminy Dobczyce są ruiny zamku królewskiego, usytuowane w obrębie Starego Miasta. Teren ten był niegdyś otoczony murami obronnymi, dziś zachowanymi jedynie we fragmentach, głównie od strony wschodniej. Zlokalizowane są tutaj ważne dla miasta i jego historii obiekty. Są to przede wszystkim ruiny zamku oraz murowany kościół św. Jana Chrzciciela z początku XIX w. wraz z dzwonnica i placem przykościelnym. Ponadto, na terenie Starego Miasta znajduje się jeszcze niewielki skansen budownictwa ludowego oraz prywatne domy i zabudowania gospodarcze.

Za realizację zadań z zakresu kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na terenie miasta odpowiedzialna jest Gmina Dobczyce, która prowadzi działalność głównie przez swoje jednostki organizacyjne - Miejską Bibliotekę Publiczną im. Józefy Bergelówny w Dobczycach oraz Miejsko Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Dobczycach.

• Plan Rozwoju Zbiornika Dobczyckiego

Plan Rozwoju Zbiornika Dobczyckiego został przyjęty uchwałą nr XXXI/201/16 przez Radę Miejską w Dobzycach z dnia 18 grudnia 2016 r.

Obszar objęty Planem Rozwoju Zbiornika Dobczyckiego jest położony na terenie trzech gmin: Dobczyce, Myślenice i Siepraw, w których granicach administracyjnych zawiera się Zbiornik Dobczycki. Obszar ten nie obejmuje całości gmin, ograniczony jest do miejscowości położonych bezpośrednio nad Zbiornikiem oraz miejscowości i miejsc turystyczno - rekreacyjnych, które korzystają z walorów krajobrazowych i przyrodniczych Zbiornika oraz w których funkcjonują przedsiębiorstwa świadczące usług turystyczno - rekreacyjne powiązane ze Zbiornikiem.

Celem głównym Planu Rozwoju Zbiornika Dobczyckiego jest wzrost funkcjonalności otoczenia Zbiornika Dobczyckiego i pełne wykorzystanie jego turystyczno - rekreacyjnego potencjału w procesie rozwoju i tworzenia nowych miejsc pracy w obszarze objętym Planem.

Oddziaływanie Planu:

- rozwój infrastruktury turystycznej w gminach objętych Planem;
- wzmocnienie roli turystyki w lokalnej gospodarce gmin objętych Planem;
- pełniejsze wykorzystanie potencjału turystycznego posiadanego przez gminy objęte Planem i cały obszar powiatu myślenickiego;
- stworzenie dogodnych warunków dla rozwoju gospodarczego i wzrostu zatrudnienia na terenie gmin objętych Planem;
- poprawa jakości życia mieszkańców gmin objętych Planem, pełniejsze wykorzystanie potencjału Zbiornika Dobczyckiego na rzecz aktywnego spędzania czasu wolnego przez mieszkańców;
- poprawa warunków funkcjonowania przedsiębiorstw w gminach objętych Planem, w szczególności przedsiębiorstw świadczących usługi na rzecz turystów;
- podniesienie atrakcyjności gmin objętych Planem, zarówno dla ich mieszkańców, jak również inwestorów i turystów oraz poprawa konkurencyjności obszaru.

Celem bezpośrednim wdrożenia wybranego wariantu rozwoju jest kompleksowe zagospodarowanie otoczenia Zbiornika Dobczyckiego na rzecz rozwoju jego turystycznej i rekreacyjnej funkcji.

• Program Ochrony Środowiska dla Gminy Dobczyce na lata 2017 - 2021 z perspektywą do 2025 r.

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Dobczyce na lata 2017 - 2021 z perspektywą do 2025 r. jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki ochrony środowiska na terenie gminy. Według założeń, przedstawionych w niniejszym opracowaniu, sporządzenie programu doprowadzi do poprawy stanu środowiska naturalnego, efektywnego zarządzania środowiskiem, zapewni skuteczne mechanizmy chroniące środowisko przed degradacją, a także stworzy warunki dla wdrożenia wymagań obowiązującego w tym zakresie prawa.

W Programie nie ma zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.

• Gminny Program Rewitalizacji

Gminny Program Rewitalizacji został przyjęty uchwałą nr XXXV/229/17 przez Radę Miejską w Dobczycach dnia 10 marca 2017 r.

Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji, przed przystąpieniem do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji, Gmina musi przejść procedurę identyfikacji i wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji. Procedura ta jest opisana w Ustawie i polega na zidentyfikowaniu obszaru gminy znajdującego się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, który może zostać uznany za zdegradowany, gdy dodatkowo występuje na nim co najmniej jedno z negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno - funkcjonalnej lub technicznej.

Gmina Dobczyce przystąpiła do wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. W tym celu dokonano delimitacji poszczególnych obszarów i poddano je diagnozie, by możliwe było zidentyfikowanie tych części gminy, w których negatywne zjawiska społeczne cechują się dużą koncentracją.

Obszarem zamieszkałym objętym rewitalizacją na terenie gminy Dobczyce jest jednostka urbanistyczna Dobczyce Centrum. Jest to obszar centralnie położony nie tylko w obrębie miasta Dobczyce, lecz także całej gminy.

Obszar rewitalizacji obejmuje następujące ulice miasta Dobczyce: Dobczyce - Centrum ulice: PLAC ZGODY, DŁUGOSZA, JAGIELLOŃSKA, KASZTELANA DOBKA, KAZIMIERZA WIELKIEGO, KOŚCIELNA, KOŚCIUSZKI, KRÓLOWEJ KINGI, PIŁSUDSKIEGO, PODGÓRSKA, PRZEDBRONIE, RYNEK, RZEŹNICZA, TARGOWA, WĄSKA, PARKOWA.

W skład obszaru Dobczyce Centrum wchodzi między innymi historyczna część miasta, z tego względu znajduje się w nim najwięcej budynków starych, reprezentujących tradycyjną zabudowę oraz główne zabytki miasta. Stare Miasto w Dobczycach to teren położony na wzgórzu, z którego rozpościerają się widoki na całą okolicę. Wzgórze usytuowane jest bezpośrednio nad Zbiornikiem Dobczyckim. Teren ten był niegdyś otoczony murami obronnymi, dziś zachowanymi jedynie we fragmentach, głównie od strony wschodniej. Zlokalizowane są tutaj ważne dla miasta i jego historii obiekty. Są to przede wszystkim ruiny zamku oraz murowany kościół św. Jana Chrzyciela z początku XIX w. wraz z dzwonnica i placem przykościelnym. Ponadto, na terenie Starego Miasta znajduje się jeszcze niewielki skansen budownictwa ludowego oraz prywatne domy i zabudowania gospodarcze. Usytuowane są tutaj także pomniki przyrody ożywionej, w tym cenne egzemplarze drzew (m.in. grupa lip wokół kościoła). Zespół urbanistyczno - krajobrazowy miasta, ślady szachownicowego planu miasta, plac zw. Majdaniec, fragment murów obronnych, ruiny zamku, kościół p.w. św. Jana Chrzyciela oraz pozostałość zabudowy regionalnej są wpisane do rejestru zabytków Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków. Oznacza to, iż obszar rewitalizacji obejmuje tkankę miejską charakteryzującą się wysokimi walorami historycznymi i architektonicznymi.

Wyznaczona wizja: Obszar rewitalizacji funkcjonalnym centrum gminy i miasta Dobczyce, zapewniającym wysoką jakość życia mieszkańcom, atrakcyjnym dla przedsiębiorców i turystów, generującym korzystne procesy rozwojowe na skalę lokalną i ponadlokalną w oparciu o posiadany potencjał i zasoby.

Wyznaczona misja: Prowadzenie i koordynowanie procesu rewitalizacji w oparciu o program zintegrowanych i komplementarnych działań zakładających interwencję w sferze społeczno - gospodarczej i przestrzenno-technicznej w celu generowania korzystnych procesów rozwojowych.

Gminny Program Rewitalizacji zakłada osiągnięcie następujących celów strategicznych, przyporządkowanych poszczególnym obszarom, dla których określono następujące cele operacyjne i kierunki działań:

1. Sfera społeczno - gospodarcza

Cel strategiczny I. Wykorzystanie istniejących zasobów i potencjału w procesie generowania pozytywnych zjawisk sfery społecznej i gospodarczej:

I.1. Wspieranie aktywności lokalnej społeczności poprzez rozwój oferty kulturalnej, sportowo-rekreacyjnej i społecznej;

I. 2. Rozwój usług z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 i w wieku przedszkolnym;

I.3. Aktywne działania na rzecz walki z bezrobociem;

I.4. Tworzenie dogodnych warunków do rozwoju działalności organizacji pozarządowych i lepsze dostosowanie ich aktywności do istniejących potrzeb;

I.5. Wykorzystanie posiadanych atutów, zasobów i walorów w procesie rozwoju gospodarki, w szczególności branży turystycznej.

2. Sfera przestrzenno - techniczna

Cel strategiczny II. Wzmocnienie funkcjonalności przestrzeni obszaru i poprawa stanu jego infrastruktury w celu zwiększenia jego roli jako centrum gminy i miasta:

II.1. Rozwój infrastruktury społecznej służącej realizacji przedsięwzięć o charakterze społecznym, edukacyjnym, kulturalnym, rekreacyjno-sportowym;

II.2. Wzmocnienie turystycznych, rekreacyjnych i społecznych funkcji przestrzeni obszaru rewitalizacji;

II.3. Efektywne wykorzystanie przestrzeni i obiektów niezagospodarowanych lub niedostatecznie zagospodarowanych na rzecz sfery społecznej i gospodarczej;

II.4. Wzmocnienie funkcji ulicy Rynek jako miejskiego i gminnego centrum;

II.5. Poprawa komunikacji pomiędzy poszczególnymi częściami obszaru oraz poprawa dostępności miejsc parkingowych.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne planowane do realizacji, zarówno podstawowe, jak i uzupełniające, stanowią kontynuację, rozwinięcie i dopełnienie projektów zrealizowanych w ramach polityki spójności 2007 - 2013.

• **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Dobczyce**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów

zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m. in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W planach w szczególności:

1. uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
4. uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych,
5. uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
6. w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Dobczyce jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Na terenie gminy obowiązuje obecnie 18 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

1. Uchwała Nr XVIII/110/16 Rady Miejskiej w Dobczycach z dnia 25 stycznia 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Bieńkowice;
2. Uchwała Nr XXVI/165/16 Rady Miejskiej w Dobczycach z dnia 7 września 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Brzączowice;
3. Uchwała Nr XXVI/166/16 Rady Miejskiej Dobczyce z dnia 7 września 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Brzezowa;
4. Uchwała Nr XXXIX/287/13 Rady Miejskiej w Dobczycach z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Dobczyce - sołectwo Brzezowa;
5. Uchwała Nr XXVI/164/16 Rady Miejskiej w Dobczycach z dnia 7 września 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Dobczyce;
6. Uchwała Nr XLVII/339/13 Rady Miejskiej w Dobczycach z dnia 10 grudnia 2013 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Dobczyce - miasto Dobczyce;
7. Uchwała Nr XLII/307/13 Rady Miejskiej w Dobczycach z dnia 31 lipca 2013 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta

Dobczyce - miasto Dobczyce (zmieniony Uchwałą Nr XLV/327/13 Rady Miejskiej w Dobzycach z dnia 23 października 2013 r.);

8. Uchwała Nr XLI/300/13 Rady Miejskiej w Dobzycach z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Dobczyce - miasto Dobczyce;

9. Uchwała Nr XXIX/184/16 Rady Miejskiej w Dobzycach z dnia 9 listopada 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Dziekanowice;

10. Uchwała Nr L/350/14 Rady Miejskiej w Dobzycach z dnia 29 stycznia 2014 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Dobczyce - sołectwo Dziekanowice (straciła moc w dniu 06.12.2016 r. w zakresie objętym Uchwałą Nr XXIX/184/16 z dnia 9.11.2016 r.);

11. Uchwała Nr IX/39/15 Rady Miejskiej w Dobzycach z dnia 13 maja 2015 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Dobczyce - sołectwo Dziekanowice, dla obszaru obejmującego działki ewidencyjne nr 119/7, 119/8, 119/10, 119/11, 119/12, 119/13, 119/14, 119/15 oraz 318/1 (zmiana Uchwały Nr L/350/14 Rady Miejskiej w Dobzycach z dnia 29 stycznia 2014 r. - straciła moc w dniu 06.12.2016 r. w zakresie objętym Uchwałą Nr XXIX/184/16 z dnia 9.11.2016 r.);

12. Uchwała Nr XXVI/167/16 Rady Miejskiej w Dobzycach z dnia 7 września 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Kędzierzynka;

13. Uchwała Nr XXXIV/366/04 Rady Miejskiej w Dobzycach z dnia 30.11.2004 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Dobczyce - sołectwo Kornatka;

14. Uchwała Nr LXIV/548/06 Rady Miejskiej w Dobzycach z dnia 24 października 2006 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Dobczyce - Sołectwo Kornatka, w zakresie: przeznaczenia terenu działek nr 805 i 807 oraz przebiegu fragmentu drogi wewnętrznej przebiegającej po częściach działek nr 805, 814/8, 814/13, 814/14 i 848 w sołectwie Kornatka.

15. Uchwała Nr XXXVI/234/17 Rady Miejskiej w Dobzycach z dnia 17 marca 2017 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Kornatka.

16. Uchwała Nr XXXVI/235/17 Rady Miejskiej w Dobzycach z dnia 17 marca 2017 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Niezdów.

17. Uchwała Nr XXXVI/233/17 Rady Miejskiej w Dobzycach z dnia 17 marca 2017 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Skrzyńka.

18. Uchwała Nr XXXVI/236/17 Rady Miejskiej w Dobzycach z dnia 17 marca 2017 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Stadniki.

Plany w trakcie zmiany - przewidziane do uchwalenia na sesji Rady Miejskiej w Dobzycach w dniu 17 marca 2017 r.:

1. Uchwała Nr XIV/83/03 Rady Miejskiej w Dobzycach z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Dobczyce - wieś Niezdów, działki nr 127 i 128;

2. Uchwała Nr XXXIII/358/04 Rady Miejskiej w Dobzycach z dnia 26.10.2004 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Dobczyce - sołectwo Niezdów z wyłączeniem zmiany do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego

gminy i Miasta Dobczyce (wieś Niezdów - działki nr 127 i 128) uchwalonej uchwałą Nr XIV/83/03 z dnia 15.07.2003 r. Rady Miejskiej w Dobczycach (opublikowanej w Dz. U. Województwa Małopolskiego Nr 208 poz. 2574 z dnia 31.07.2003);

3. Uchwała Nr XVIII/111/16 Rady Miejskiej w Dobczycach z dnia 25 stycznia 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Nowa;
4. Uchwała Nr XXXIX/286/13 Rady Miejskiej w Dobczycach z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Dobczyce - sołectwo Nowa Wieś;
5. Uchwała Nr XXIX/185/16 Rady Miejskiej w Dobczycach z dnia 9 listopada 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Rudnik;
6. Uchwała Nr XXIX/186/16 Rady Miejskiej w Dobczycach z dnia 9 listopada 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Sieraków;
7. Uchwała Nr XXXIII/361/04 Rady Miejskiej w Dobczycach z dnia 26.10.2004 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Dobczyce - sołectwo Skrzynka;
8. Uchwała Nr XXXIII/362/04 Rady Miejskiej w Dobczycach z dnia 26.10.2004 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Dobczyce - sołectwo Stadniki;
9. Uchwała Nr XXIX/187/16 Rady Miejskiej w Dobczycach z dnia 9 listopada 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Stojowice.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka gminy ¹

Gmina Dobczyce leży w północnej części powiatu myślenickiego, w województwie małopolskim, około 30 km na południe od Krakowa. Wraz w powiatem wchodzi w skład subregionu Krakowski Obszar Metropolitalny, który postrzegany jest jako motor rozwoju województwa, co stanowi szansę dla rozwoju gminy.

Gmina Dobczyce usytuowana jest w dolinie rzeki Raby, na Pogórzu Wielickim w sąsiedztwie Beskidu Średniego i Wyspowego. Jej powierzchnię - 66,4 km² - zamieszkuje ok. 15 tys. osób. Wyżynny i górski charakter ukształtowania terenu sprawia, że obszar gminy posiada wysokie walory krajobrazowe. Jest gminą miejsko - wiejską, w której skład wchodzi 13 sołectw: Bieńkowice, Brzączowice, Brzezowa, Dziekanowice, Kędzierzynka, Kornatka, Niezdów, Nowa Wieś, Rudnik, Sieraków, Skrzynka, Stadniki, Stojowice.

Na obszarze gminy znajduje się Zbiornik Dobczycki - zbiornik zaporowy, utworzony w 1986 r. poprzez spiętrzenie wód Raby, który pełni funkcję zbiornika retencyjnego oraz

¹ Strategia rozwoju gminy Dobczyce na lata 2016 - 2022, czerwiec 2016;

źródło: http://www.dobczyce.pl/sites/default/files/pliki_basic_page/xxii_135_16_strategia_rozwoju.pdf

rezerwuaru wody pitnej, między innymi dla Krakowa. Obszar gminy charakteryzuje się stosunkowo małym zalesieniem - 25 % powierzchni to jej lesistość.

Gminę przecinają drogi wojewódzkie nr 964 Wieliczka - Mszana Dolna i nr 967 Myślenice - Bochnia oraz biegnące w pobliżu drogi krajowe Kraków - Zakopane i Kraków - Tarnów.

• **Turystyka i rekreacja**

Bogata historia, zabytki, wspaniałe walory krajobrazowe, istniejąca infrastruktura turystyczna oraz liczne wydarzenia kulturalne sprawiają, iż tereny gminy Dobczyce są atrakcyjną bazą wypadów weekendowych dla mieszkańców Krakowa i miejscem odpoczynku dla licznie przyjeżdżających tu turystów, w tym również dla lubiących aktywne spędzenie czasu. Ukształtowanie terenu, wzniesienia o zróżnicowanym nachyleniu oraz płaskich grzbietach sprawiają, że uprawianie turystyki pieszej i rowerowej cieszy się dużą popularnością. Przez teren gminy poprowadzone są dwa szlaki rowerowe zielony i żółty o łącznej długości 38,9 km, żółty szlak pieszy, małopolski trakt architektury drewnianej oraz liczne nieoznakowane trasy pieszych i rowerowych wycieczek.

Szlak kulturowy o znaczeniu międzynarodowym przebiegający przez gminę to Szlak Architektury Drewnianej, odwiedzający skansen w Dobczycach.

• **Kultura**²

Gmina Dobczyce realizuje zadania z zakresu kultury poprzez swoje instytucje:

- Miejską Bibliotekę Publiczną im. Józefy Bergelówny w Dobczycach,
- Miejsko - Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Dobczycach (MGOKiS) powołany w 1973 r.

Podstawowe zadania statutowe MGOKiS realizuje m.in. poprzez: organizację imprez artystycznych, rozrywkowych i sportowych, pomoc zespołowym formom twórczości, podejmowanie przedsięwzięć edukacyjnych i oświatowych, działalność instrukcyjno - metodyczną, prowadzenie działalności wydawniczej i promocyjnej, prowadzenie kursów języków obcych, organizację wystaw, przeglądów i innych przedsięwzięć w zakresie popularyzacji dorobku kulturalnego, inspirowanie oraz promowa nie działalności literackiej, artystycznej i innych form twórczości mieszkańców gminy, współpracę na rzecz kultury z instytucjami, stowarzyszeniami, społecznym ruchem artystycznym, placówkami oświatowymi, prowadzenie współpracy kulturalnej z zagranicą, zwłaszcza z miastami partnerskimi, wspieranie rozwoju sportu i współdziałanie ze stowarzyszeniami sportowymi.

Przy MGOKiS Dobczyce działa ponad 20 zespołów, sekcji i kół zainteresowań artystycznych i sportowych. Najważniejsze cykliczne wydarzenia kulturalno - rozrywkowe organizowane na terenie gminy Dobczyce:

- otwarcie sezonu turystycznego na Wzgórzu Zamkowym - impreza plenerowa połączona z pokazem walk rycerskich;
- Dzień Dziecka;
- Wypas w Dobczycach;
- Dni Dobczyc - plenerowa impreza kulturalno - rozrywkowa;
- Dożynki Gminne - plenerowa impreza folklorystyczna Dobczyckie Zaduszki Muzyczne;
- Obchody 11 Listopada;

² źródło: http://www.dobczyce.pl/sites/default/files/pliki_basic_page/xxii_135_16_strategia_rozwoju.pdf

- Św. Mikołaj;
- Jarmark Świąteczny;
- Wigilia Uliczna.

Na terenie gminy funkcjonują cztery galerie sztuki: Galeria „ISPINA”, Galeria „Na Schodkach”, Galeria w Sali im. Wł. Kowalskiego na zamku, Galeria na foyer w Regionalnym Centrum Oświatowo - Sportowym. A także muzea o znaczeniu regionalnym: Muzeum Regionalne PTTK zamek królewski i Muzeum Regionalne PTTK skansen.

Działalnością kulturalną na terenie gminy Dobczyce zajmują się także organizacje pozarządowe. Działalność kulturalna na terenie gminy cechuje się dużą różnorodnością.

5.2.2. Historia gminy Dobczyce³

Korzystne warunki osadnicze na obszarze ob. gminy Dobczyce, obronność miejsca i dostęp do rzeki spowodowały, że już w okresie neolitu pojawiły się tu pierwsze ośrodki osadnicze. Najstarsze ślady osadnictwa kultury lendzielskiej - na Górze Zamkowej w Dobzycach - datowane są na okres przed 3900 p.n.e. W okresie 1200 - 400 p.n.e. osiadła tu ludność kultury łużyckiej. Na początku naszej ery na terenie Dobzyc istniały osady ludności kultury tywieckiej i przeworskiej. Z czasem obszar gminy wyludnił się, zaś kolejna faza osadnictwa związana była ze słowiańskim plemieniem Wiślan. Początkowo powstały osiedla o charakterze otwartym, o czym świadczą rozsiane w okolicy cmentarzyska kurhanowe, w tym największe zachowane skupisko kurhanów ciałopalnych w Kornatce (k. VII - IX w.).

W czasach piastowskich na terenie gminy powstały najstarsze miejscowości w dolinie Raby. Najwcześniej odnotowane są Dobczyce, a raczej warowny gródek strzegący traktu nadrabiańskiego, wzmiankowany już w 1225 r. Dzięki swojemu położeniu geograficznemu zajmował kluczową pozycję w łańcuchu warowni granicznych broniących doliny Raby. Strzegł również szlaku handlowego, właściwie skrzyżowania dwóch szlaków komunikacyjno - handlowych, które z rejonu Krakowa przez Wieliczkę wiodły na płd. - wsch. - do Szczyrzycy, oraz w kierunku płd., wzdłuż doliny Raby (Myślenice, Stróża) na południową stronę Karpat - drogą węgierską. Znany jest fakt, że w 1259 r. zamek dał odpór najeźdźcom mongolskim. Kościół w Dobzycach wzmiankowany jest w 1266 r. Równie starą metrykę posiadają Dziekanowice, gdzie w 1226 r. utworzono parafię.

Znaczny wpływ na rozwój okolicy wywarli cystersi, którzy w 1234 r. wybudowali klasztor w Szczyrzycy, do którego należały liczne wioski, m.in. Brzączowice z terenu gminy Dobczyce (od 1254 r.). We wsi Rudnik, wzmiankowanej już w 1300 r., eksploatowano niskoprocentowe, darniowe rudy żelaza.

Dalszy rozwój obszaru gminy Dobczyce przypadł na czasy kazimierzowskie i początek państwa Jagiellonów. W 1338 r. założona została Kędzierzynka, w 1384 r. - Stadniki. W tym okresie powstały też Burletka, Kornatka i Brzezowa - wzmiankowana w 1390 r., Stojowice -

³ Strona gminy Turystyczna Podkowa, <http://www.turystycznapodkowa.pl/turystyka-read-16-20.html>

wzmiankowane w 1398 r. oraz Sieraków - wzmiankowane w 1412 r., gniazdo rodu Sierakowskich.

Miasto Dobczyce wchodziło w skład dóbr królewskich. Królewszczyzna kształtowała się od XIV w. W 1359 r. Kazimierz Wielki przekazał Dobczyce w dzierżawę Mikołajowi Wierzyńskowi, a w 1390 r. Władysław Jagiełło ustanowił tu siedzibę starostwa dobczyckiego. Należały do niego, prócz miasta Dobczyce, pobliskie wsie, na kształt wsi służebnych. Wg wykazu z 1390 r. były to: Winiary, Rudnik, Kamyk, Brzączowice, Skrzyńska, Brzozowa (obecnie Brzezowa), Burletka, Kornatka, Poznachowice Górne, Wiśniowa, Wierzbanowa i Kobielnik. Pierwszym starostą - z nadania Władysława Jagiełły - był Klemens z Moskorzowa, którego syn Marcin, znany hulaka, został pozbawiony urzędu za urządzone napady (z rąk jego bandy ucierpiały w 1411 r. same Dobczyce). Niemal cały XV w. to okres niepokojów, związanych z przechodzącymi przez okolicę bandami rycerskimi. W 1458 r. raubritterzy przenieśli się spod Myślenic w okolice Dobczyc, gdzie założyli obozy warowne, nękając podróżnych i karawany handlowe. Wojskom królewskiemu udało się je pokonać dopiero w 1460 r.

W 1585 r. dzierżawcami starostwa dobczyckiego zostali Lubomirscy, którzy rozbudowali zamek w Dobczycach. W ich rękach miasto pozostało do 1655 r., następnie przeszło w ręce Jordanów z Zakliczyna, którzy władali nim do 1746 r. Wiek XVII i XVIII to dla regionu czasy trudne z uwagi na najazdy szwedzkie oraz zniszczenia podczas Konfederacji Barskiej.

Po zajęciu Polski przez Austrię w ramach rozbiorów (1772 r.), dawne dobra królewskie zostały zlikwidowane. W 1806 r. rząd austriacki podjął decyzję o sprzedaży starostwa. W 1810 r. ukazał się nakaz o natychmiastowej sprzedaży, a wobec braku nabywcy na całość - podzielono starostwo dobczyckie na cztery części i sprzedano w 1817 r. na publicznej licytacji. Miasto Dobczyce wraz z czterema wsiami: Brzezową, Kornatką, Targoszyną i Skrzyńską nabyli - Jan Turnau i Jan Nepomuk.

Podczas rabacji galicyjskiej (1846 r.) bandy chłopskie zabiły wójta w Dziekanowicach i napadły na dwory w Brzączowicach i Stojowicach. Pod koniec 1914 r. teren gminy Dobczyce był przez kilka dni zajęty przez wojska rosyjskie.

Okres I wojny światowej był tu względnie spokojny, znacznie trudniejsze były lata okupacji hitlerowskiej ze względu na walki partyzanckie z hitlerowcami. Na terenie gminy rozwijał się silny ruch oporu. W dniach 21 - 22 stycznia 1945 r. w okolicach toczyły się ciężkie walki, w czasie których Dobczyce znacznie ucierpiały. Szczególnie silna była obrona niemiecka na linii Raby, w rejonie Góry Jałowcowej i Brzączowic.

Okres po II wojnie światowej to czas odbudowy. Po 1989 r. odnotowano wzrost gospodarczych inicjatyw mieszkańców Dobczyc oraz rozwój infrastruktury technicznej, tak na terenie miasta, jak i okolicznych wsi. Do 1999 r. miasto wraz z gminą Dobczyce należało do województwa krakowskiego, a po reformie administracyjnej przynależało do powiatu myślenickiego w województwie małopolskim. Dzięki prowadzonej przez gminę polityce, Dobczyce stały się miejscem atrakcyjnym dla przedsiębiorców. Było to możliwe dzięki utworzeniu Strefy Przemysłowej „Zielonych Dobczyc”, w której znalazło lokalizację kilka dużych zakładów przemysłowych i produkcyjnych. Nie bez znaczenia dla rozwoju gminy i miasta była decyzja o utworzeniu Zbiornika Dobczyckiego. Zapora na Rabie została

ukończona w 1987 r. Powstało obszerne Jezioro Dobczyckie, które w znacznym stopniu kształtuje obecną topografię oraz uwarunkowania przestrzenne gminy i miasta.

5.2.2.1. Historia miejscowości gminy Dobczyce⁴

• Dobczyce

Dobczyce są jedną z najstarszych osad w powiecie myślenickim - ślady osadnictwa na Górze Zamkowej datowane są na okres przed 3900 p.n.e. Nawarstwienia kulturowe z XIV i XV w. świadczą o dużej intensywności osadnictwa i zaawansowanym rozwoju gospodarczo - społecznym ludności. Zapewne wpływ na taki stan rzeczy miało położenie przy ruchliwych szlakach handlowych. Wielowiekowe zagospodarowywanie terenu doprowadziło do uformowania się osady i wzniesienia zamku obronnego - na przestrzeni XIII w.

Najstarsza wzmianka o Dobczycach pochodzi z dokumentu bpa Odrowąża z 1226 r. - nadającego klasztorowi cystersów w Mogile dziesięcinę z miejscowości Winiary i Dobczyce. Z tego okresu pochodzi też piec hutniczy odkopany w jednej z sal zamku górnego. Obecnie przyjmuje się, że miasto powstało przed 1310 rokiem - z którego pochodzi wzmianka o wdowie po wójcie Dobczyc, który to urząd był ściśle związany z lokacją na prawie niemieckim.

Pierwszym dokumentem potwierdzającym prawa miejskie Dobczyc jest pismo sygnowane przez Kazimierza Wielkiego z 1340 r., zwalniające mieszczan dobczyckich z ceł w całej ziemi krakowskiej. Potwierdzenie praw miejskich zawiera dokument z 1362 r., poszerzający katalog przywilejów o kolejne zezwolenia: prawo połowu ryb w rzece Rabie, prawo wypasu bydła na nadrzecznych łąkach i pastwiskach oraz ustalenie targów cotygodniowych na wtorek, czyniąc tym dokumentem miasto Dobczyce - Wolnym Królewskim Miastem.

Dobczycka parafia, wzmiankowana w 1321 r., należała do najliczniejszych i największych pod względem obszaru. W latach 1325 - 27 liczyła ok. 1350 wiernych, jej uposażenie stanowił folwark, meszne w naturze od mieszczan uprawiających rolę wynoszące 1 miarę pszenicy i 1 miarę owsa oraz dziesięcinę z folwarku królewskiego świeżo powstałego na wykarczowanych polach. W 1596 r. tutejszy pleban posiadał folwark z rolą ciągnącą się od granic wsi Krzywonki do granic Sierakowa, dziesięcinę od mieszczan i przedmieszczan uprawiających rolę, wartości 100 korców pszenicy i tyleż korców owsa, meszne pieniężne od pozostałego mieszczaństwa nie trudniącego się rolnictwem, dwa domy, plebanię w mieście i budynek mieszkalny na swoim folwarku.

Już w XIII w. istniał w mieście samorząd. Na jego czele stał wójt zasiadający również w sądzie wyższym prawa niemieckiego w Krakowie. Obok niego występowali ławnicy zasiadający w sądzie wójtowsko - ławniczym dla mieszczan oraz rada miejska - organ samorządowy, stale wzmacniający swoją pozycję. Tworzyły się również dobrze prosperujące warstwy społeczne. Obok hodowli i rolnictwa rozwijało się rzemiosło i handel. Istniały cechy rzemieślnicze: krawcy, szewcy, kowale, garncarze, sukiennicy, rzeźnicy, piekarze itd.

⁴ Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta gminy Dobczyce, t. I. Uwarunkowania, źródło: <http://bip.malopolska.pl/ugimdobczyce/Article/get/id,580406.html>

Za czasów Kazimierza Wielkiego miasto Dobczyce było bogatą królewszczyzną - bankierzy krakowscy i bogaci przedstawiciele rycerstwa chętnie brali je w zastaw za pożyczane władcom pieniądze. Jednak częste zastawianie, do których zmuszał królów stały brak pieniędzy na cele państwowe, nie sprzyjały rozwojowi miasta. Aby to zrekomensować mieszkańcom, królowie nadawali miastu licznie nowe i potwierdzali stare przywileje.

Dogodne położenie Dobczyc blisko szlaku handlowego węgierskiego już w XIV w. włączyło Dobczyce w handel z miastami słowackimi oraz powstającymi na południu Polski. Ścisłe stosunki handlowe wiązały miasto z pobliskim Krakowem. Do stolicy wysyłano duże ilości chmielu, suszone owoce, skóry, płody rolne, piwo i gorzałkę. Największy rozkwit Dobczyce przeżywały za panowania Jagiellonów. Gościli tu wówczas: Władysław Jagiełło, Władysław Warneńczyk, Kazimierz Jagiellończyk oraz królowa Jadwiga i następne żony Jagiełły. Wydarzeniem był pobyt w mieście Dobczyce królewicza Kazimierza - w 1473 r. po nieudanej wyprawie po koronę węgierską. Przebywał w mieście kilka miesięcy wraz ze swym nauczycielem, wybitnym polskim historykiem - Janem Długoszem.

Wiek XV i XVI to również okres największego rozwoju kulturalnego. Miasto szczyliło się szkołą parafialną, wzmiankowaną po raz pierwszy w 1443 r. O jej wysokim poziomie świadczy duża ilość młodzieży z Dobczyc wśród studentów uniwersytetu krakowskiego, jak astronom, Leonard Vitreatoris (ur. w 1450 r.) - polski astronom i matematyk, dziekan Uniwersytetu Jagiellońskiego⁵ i jego brat - duchowny.

Najazdy szwedzkie i Konfederacja Barska to trudny dla miasta okres. Dobczyce były kolejno celem ataków wojsk polskich, szwedzkich i austriackich. W 1655 r. przez miasto przeszły wojska szwedzkie, maszerujące z Lanckorony na Wiśnicz. Lustracja miasta z 1660 r. notuje, oprócz zamku i kościoła, jedynie 54 domy. Ponownie Szwedzi pojawili się w tych stronach w 1702 r., podczas wojny z królem Polski Augustem II. Zamek dobczycki uległ wówczas zniszczeniom, w zupełną ruinę popadłszy kilkadziesiąt lat później - w wyniku rozbiórki zainspirowanej przypadkowym znalezieniem niewielkiego skarbczyka. W 1768 r. miasto przeniesiono z Góry Zamkowej, na której brakowało wody, w miejsce obecnego rynku.

Po likwidacji starostwa dobczyckiego w 1778 r. zamek i okoliczne dobra dzierżawili od rządu austriackiego: dotychczasowy starosta Walenty Dobrzyński, baron Michał Lewartowski i Kasper Biliński. W 1786 r. starostwo weszło w skład dóbr kameralnych, a w 1806 r. rząd podjął decyzję o sprzedaży w sekcjach po kilka miejscowości. Dopiero jednak w 1818 r. Dobczyce, Skrzynkę, Brzezową, Kornatkę i Targoszyń kupili Jan Turnau i Jan Nepomucen. Ten pierwszy wspólnie z synem Jakubem wybudował w 1828 r. nowy klasycystyczny kościół pw. Św. Jana Chrzciciela wraz z dzwonnica. Wzniesiono go m.in. z kamieni z rozbieranego zamku, których użyto również do budowy domów murowanych w mieście. W czasie Wiosny Ludów Galicja otrzymała autonomię, a w mieście powstały instytucje samorządowe. Dobczyce powoli zaczęły "wychodzić" z kryzysu. Rozwinał się drobny przemysł i rzemiosło.

⁵⁵ Leonard Vitreatoris z Dobczyc de Dobschycze, niem. *Leonhard von Dobschütz* (ur. ok. 1450 w Dobczycach, zm. 1508) - polski astronom, astrolog i matematyk, profesor i dziekan Uniwersytetu Krakowskiego. źródło: <http://www.eduteka.pl/temat/Leonard-Vitreatoris-z-Dobczyc> (data dostępu 09.05.2017)

W czasie I wojny światowej miasteczko ucierpiało wskutek częstych przemarszów wojsk. Zniszczeniu uległ most na rzece Rabe. Początek okresu międzywojennego w państwie polskim był dla miasta bardzo ciężki. Spustoszenia poczyniły choroby zakaźne, które opanowały miasto w latach 1917 - 1920. Następową emigracja mieszkańców do Francji, Niemiec i Stanów Zjednoczonych, co sprawiło, że liczba ludności malała, aż wyniosła 2920. Dopiero w 1938 r. wzrosła do 3380 osób.

Znaczne zniszczenia dotknęły miasto w czasie II wojny światowej - Dobczyce zostały zbombardowane we wrześniu 1939 r. i styczniu 1945 r. W 1942 r. wysiedlono dobczyckich Żydów do obozu przejściowego w Wieliczce, a następnie zgładzono w Bełżcu. W okresie okupacji miasto było znaczącym ośrodkiem konspiracji. Znajdowała się tu siedziba batalionu terenowego AK, a od końca 1943 r. działały liczne oddziały partyzanckie. Jedną z bardziej znanych akcji na terenie obwodu AK „Murawa” - Myślenice było odbicie z aresztu w Dobczycach pchor. Andrzeja Woźniakowskiego „Prawdzica” - 27 lipca 1944 r. Ponadto tutejsza ludność starała się walczyć z okupantem na wszystkich możliwych frontach. Np. ośrodkiem tajnego nauczania stało się dobczyckie gimnazjum. Nauki prowadzone były również w prywatnych domach w Dobczycach i w Dziekanowicach. W styczniu 1945 r. niemieckie wojska otoczone zostały przez Armię Czerwoną i wycofując się z okolicznych terenów zdołały dokonać ostatnich zniszczeń.

Do 1950 r. w rejonie Dobzyc działała antykomunistyczna partyzantka - grupy Józefa Miki - Leszka i Franciszka Mroza - Żółwia.

• Bieńkowice⁶

Poprzednie nazwy: Bencouicz, Bencowca, Benedictouicze, Byenkowicze. Wieś wzmiankowana w 1397 r. Była własnością szlachecką okresowo podzieloną na kilka części, z często zmieniającymi się właścicielami. Np. w 1397 r. wzmiankowany jest Jakusz z Bieńkowic, w latach 1398 - 1401 Kmita, potem wdowa po nim i jej dzieci, w latach 1424 - 1432 - Michał, w 1432 - 1440 Kmita, potem Anna - wdowa po nim i jej synowie - Mikołaj i Michał. W 1440 r. we wsi wymieniony jest staw, dwór z siedliskiem i rolami. W latach 1470 - 1480 właściciele wsi - Mikołaj Stary, Mikołaj Grzywa i Stanisław Kregel herbu Strzemię uprawiali liczne łąny kmiece; we wsi znajdowały się 3 folwarki, 9 łąnów kmiecych 3 zagrody z rolami.

W latach 1487 - 1488 Piotr Koth, w 1488 r. - Mikołaj z Bieńkowic. W 1496 r. Stanisław Marszałkowicz z Brzezia zapisał Janowi ze Stojowic wszystkie swoje role folwarczne z łąkami, lasami i zaroślami w Bieńkowicach, sprzedał mu za 100 grzywien wszystkie swoje części w tej wsi i zobowiązał się chronić go od wszelkich pretensji ze strony Mikołaja Bieńkowskiego i Jana z Bieńkowic. W 1498 r. wzmiankowany jest Jan Stojowski, który przekazał synowi Jordanowi dobra: Stojowice, Jankówkę I Bieńkowice, zaś Jordan wyznaczył ojcu dożywocie. Rodzina posiadała obie wsie posiadali przez kilka pokoleń. W latach 1470 - 1480 i 1529 r. dziesięciny wartości 2 grzywien przekazywane były plebanowi w Dziekanowicach.

⁶ Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu; źródło: <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=2685>

• **Brzączowice**⁷

Poprzednie nazwy: Brenczowicz (1254 r.), Brzanczouice (1399 r.), Branczoucze (1425 r.), Brancouice (1429 r.), Brząnczowicze (1433 r.), Braniczicze (1445 r.), Brzączowicze, Braczyowycze (1470 r.), Brzosczowicze, Brzoczowicze, Brzaczowie (1473 r.), Bąrczkowycze (1490 r.), Brzaczyeyowicze (1529 r.), Brząssowicze.

Osada wzmiankowana jest w 1254 r., jako jedna z posiadłości Klasztoru Ojców Cystersów w Szczyrzycu. W latach 1470 - 1480 wieś płaciła dziesięcinę z łąnów kmiecyh, karczmy i zagród prebendzie Góreckiej oraz plebanowi z Drogini (jeszcze w 1529 r.).

W 1428 - 1429 jako właściciel wsi wzmiankowany jest Krzystko herbu Nowina, w 1441 r. Stanisław z Kawca sprzedał wieś Pawłowi, waźnikowi soli z Wieliczki, a ten w 1459 r. - Mikołajowi Rudzkiemu z Brzączowic. W 1450 wzmiankowany jest dwór. W 1462 r. - wieś kupił Jani Uliński z Ossowej, zaś w 1469 - 1480 dziedzicem wsi był Piotr Ossowski herbu Ulina z Czarnochowic; we wsi były 3 łąny kmiecy, folwark, karczma i zagrodnicy; znaczną część roli zagarnęli mieszcianie wieliccy na pastwiska. W 1498 r. Mikołaj i Stanisław Lanckorońscy z Brzezia sprzedali Brzączowicze żonie Jana Wierzbięty Koźmirskiego. W 1529 r. wymieniany jest folwark, karczma i łąny kmiecy.

Od poł. XV w. część wsi stanowiła królewszczyznę, wchodzącą w skład starostwa dobczyckiego. W okresie międzywojennym majątek brzączowicki - o powierzchni ok. 140 ha - należał do Kazimierza Bzowskiego z Drogini. Miejscowość podlegała parafii Droginia.

W związku z budową zbiornika wodnego na rzece Rabie kościół w Drogini został rozebrany, a ołtarz Matki Bożej przeniesiony do kościoła parafialnego w Brzączowicach. Nazwa wsi prawdopodobnie związana jest z bartnictwem (pszczelarstwem), niegdyś szeroko rozpowszechnionym.

• **Brzezowa**⁸

Brzozowa, Brzosowa, Brzozówka - nazwa od występujących tu lasów. Osada istniała już w XI - XIII w. W dokumentach z 1364 r. figuruje góra Burletka - stanowiąca dzisiaj część miejscowości Brzezowa. Pierwsza wzmianka o Brzezowej pochodzi z 1390 r., z nadania starostwa dobczyckiego podkanclerzowi Klemensowi z Moskorzewa przez Jagiełłę. Wieś, leżąca w dobrach królewskich, zastawiana była kilkakrotnie. W 1439 r. Piotr, Mikołaj i Marcin, synowie Marcina z Moskorzowa zwrócili królowi Władysławowi Warneńczykowi zamek Dobczyce i kilka wsi, w tym Brzezową, a król w 1441 r. zapisał ją Janowi z Brzezia, po czym w 1444 r. potwierdził nadanie dla jego spadkobiercy - Mikołaja z Brzezia królewskiego marszałka. W 1510 r. Zygmunt Stary zapisał Mikołajowi Lanckorońskiemu z Brzezia 900 florenów należnych z miasta Dobczyce oraz kilku wsi, m. in. z Brzezowej. W XVI w. istniał tu folwark z drewnianym dworem, w 1530 r. był tu łąn ziemi należący do sołectwa.

W 1818 r. wieś z rąk rządu austriackiego kupił Jan Turnau, z którego inicjatywy wzniesiono murowany dwór - pałacyk. W 1844 r. wzniesiono klasycystyczny spichlerz. W parku, w układzie szpalerowym rosną dwustuletnie graby. Ostatnim zarządcą z rodu był

⁷ Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu; źródło:

<http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=3238&q=Brz%C4%85czowice&d=0&t=0>

⁸ Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu; źródło:

<http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=3370&q=p&s=17>

Józef Turnau, cesarsko - królewski feldmarszałek, porucznik, szef inżynierii, Kawaler Korony Żelaznego Krzyża II klasy, zamieszkały stale w Wiedniu, gdzie zmarł w 1889 r. Dobra tę, o łącznej powierzchni 862 ha kupił, jeszcze za jego życia, Stanisław Czerwiński. Wszystkie wsie i folwarki rozparcelował między okolicznych chłopów, a sobie zostawił tylko folwark "Gaik", który odziedziczył po nim syn - Włodzimierz. W 1945 r. majątek uległ parcelacji, a w 1949 r. powstało tu Państwowe Gospodarstwo Rolne, które przejął w 1958 r. Uniwersytet Jagielloński, jako wzorcowy zakład doświadczalny.

W 1986 r. zabytkowy dworek i folwark zlikwidowano w związku z budową zapory na Rabie. Niektóre z zabudowań przeniesiono do Dobczyc, np. okazały, dwukondygnacyjny, drewniany kurnik, a także kamienną figurę, zwaną „Światowidem”.

• Dziekanowice⁹

Poprzednie nazwy: Zechanowz (1270 r.), Decanowicz (1326 r.), Dzekanowicz (1327 r.), Zecanowicz (1335 r.), Dziekanowice (1495 r.). Osadnictwo w Dziekanowicach istniało już we wczesnym średniowieczu o czym świadczy domniemane wczesnośredniowieczne cmentarzysko. Kościół romański wzniesiono prawdopodobnie w latach 1150 - 1190 z fundacji Kazimierza II Sprawiedliwego: murowany z piaszkowca, jednonawowy, nakryty stropem z prosto zamkniętym, sklepieniem prezbiterium. Z dokumentu fundacyjnego dla klasztoru oo. cystersów w Mogile, wynika, że w 1226 r. istniała w Dziekanowicach parafia z kościołem pw. św. Mikołaja i św. Marii Magdaleny. W 1270 r. wymieniony jest pleban Radostaw.

We wczesnych latach średniowiecza wieś mogła należeć do kapituły krakowskiej, jako uposażenie dziekana. Szybko przeszła w ręce rycerskie. W 1398 r. o wieś procesował się Andrzej Ratoń - przedstawiciel możnowładczej rodziny Ratońców, piastujący godność dziekana. Po nim dziedziczyli krewni. W 1402 r. Andrzej Ratoń z Korabowic, podkomorzy płocki sprzedał wieś z prawem patronatu kościoła podkanclerzemu królestwa, Klemensowi z Moskorzewa. Potem wieś była kilkakrotnie zastawiana, zaś rodzina Ratońców wymieniana jest do 1438 r.

W latach 1470 - 1480 wymieniani są dziedzice z Dziekanowic posiadający prawo patronatu kościoła - szlachta zagrodowa: Jakub Złotnicki ze Zbyszkówki herbu Szarza, Piotr Balicki z Dziekanowic herbu Topór, Mikołaj Rej Topolski herbu Oksza, Jan Sambor i Bernardyn z Łaganowa herbu Szarza, Czyżowski herbu Półkozic (zmarły w 1475 r.), Zawisza ze Stępcic herbu Róża, Mikołaj Sancygniowski herbu Koźlerogi i Henryk Kamieniecki z Niezdowa herbu Pilawa. We wsi uprawianych było 6 łanów kmiecych, inne role i łąki, była zagroda z rolą, 4 stawy plebana oraz kamieniołom Jerzego ze Zbyszkówki - w pobliżu wsi.

W latach 1509 - 1510 wzmiankowany jest Jakub z Lubomierza (zm. 1519 r.), sędzia ziemski krakowski, dzierżawca kilku wsi, potem szlachcic Malcher Kłęb (1521 r.). W 1527 r. Joachim Lubomirski zastawił u stolnika krakowskiego Marcina Myszkowskiego wsie Dziekanowice, Sieraków i Zbyszkówkę, po czym w 1529 r. sprzedał je, między innymi, Adamowi Niewiarowskiemu z Niewiarowa.

Kamienno - drewniany kościółek był dwukrotnie rozbudowywany. W czasie rozbudowy w 1645 - 1649 zlikwidowano pierwotną część drewnianą, zachowując kamienną

⁹ Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu; źródło: <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=5269&q=Dziekanowice&d=0&t=0>

romańską część, jako prezbiterium. Prawdopodobnie w czasie pierwszej rozbudowy kościoła, trafił do Dziekanowic Obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem, który od początku otoczony został niezwykłą czcią wiernych. Z relacji z wizytacji sufragana Michała Kunickiego z 1730 r. wynika, że umieszczony w bocznym ołtarzu wizerunek Maryjny przybrany był w srebrną sukienkę. W 1943 r. Stolica Apostolska nadała wizerunkowi Matki Bożej tytuł Macierzyństwa NMP. i ustaliła główny odpust na 11 października lub najbliższą niedzielę po tym dniu. W 1949 r. rozpoczęto przygotowania do budowy nowego kościoła, który ostatecznie wzniesiono w latach 1960 - 1966, pw. Macierzyństwa NMP.

• **Kędzierzynka**¹⁰

Poprzednie nazwy: Canderzinauola (1338 r.), Kadzerzino (1388 r.), Candzerzino (1390 r.), Kadzerina Wola (1394 r.), Kandzerzina Wola (1399 r.), Kandzerzino, Kandzerzyn (1404 r.), Kandzerzinca (1416 r.).

Wzmianki źródłowe z 1338 r. mówią o istnieniu wsi, która płaciła dziesięcinę na rzecz klasztoru mogińskiego. W latach 1470 - 1480 i w 1529 r. dziesięciny snopowe od kmieci, zagrodników oraz z karczmy należały do klasztoru, dziesięcina z folwarku rycerskiego - do plebanii w Gdowie. W końcu XIV w. wieś była własnością szlachecką, należała do niejakiego Staszka z Kędzierzynki, zmarłego w 1404 r., potem do jego spadkobierców. W 1428 r. Klemens syn Stanisława sprzedał ją Piotrowi ze Stadnik. W 1433 r. Stadniccy podzielili dobra, Kędzierzynka i Stadniki przypadły Zbigniewowi. W latach 1470 - 1480 wymieniany jest Zbigniew Stadnicki; we wsi było wówczas 3 kmieci, 7 zagrodników z rolami, folwark i karczma.

W latach 1525 - 1533 dziedzicem był Zbigniew Stadnicki, we wsi był folwark i karczma. W 1552 r. bracia Jan i Stanisław Stadniccy ponownie podzielili dobra. Jan otrzymał część Kędzierzynki z dworem, do której należał folwark z zabudowaniami, polami, łąkami i stawami, kmiecie i zagrodnicy. Druga część Kędzierzynki przypadła Stanisławowi: kmiecie, zagrodnicy, pola i lasy od wąwozu, na którym rósł dąb.

• **Kornatka**¹¹

Poprzednie nazwy: Cunrathca (1390 r.), Curnatka (1443 r.), Kunradka (1489 r.), Kuradka (1490 r.), Curnathka (1512 r.), Kurnathka (1529 r.), Burletchca (1390 r.), Burletka, Burlethka, Burlethca, Burlyethka.

Na płn. stokach Trupielca już w VII w. istniały osady, o czym świadczą cmentarzyska ciałopalne. W XIV w., w okolicy istniała wieś Burletka, w 1390 r. należąca do starostwa dobczyckiego, później wchłonięta przez Kornatkę - jako południowy przysiółek. Z 1364 r. pochodzą wzmianki o górze i lesie Burleta. W latach 30.XX w., w lesie Burletka odkryto 20 kurhanów z pochówkami ciałopalnymi z VII -IX w.

Wieś Kornatka, wzmiankowana w 1390 r., również wchodziła w skład starostwa dobczyckiego, którego dzierżawcą był Klemens Moskorzowski. Po jego likwidacji przez rząd austriacki wieś stanowiła część dóbr Franciszka Turnau i Jana Nepomuka, a potem wykupiła

¹⁰ Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu; źródło: <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7457&q=p&s=48>

¹¹ Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu; źródło: <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=8548&q=Kornatka&d=0&t=0>

ją rodzina Czerwińskich. Przed 1939 r. właścicielem majątku w Kornatce był Zenon Jądrkiewicz.

W 1914 r. przebiegała tu linia frontu rosyjsko - austriackiego - zachowały się fortyfikacje na stoku Trupielca. Zacięte walki prowadzono tu dnia 05.12.1914 r., kiedy wojska austriackie przełamały linię rosyjskiej obrony. W czasie II wojny Kornatka była ośrodkiem konspiracji. Do dziś zachował się budynek gajówki będącej główną kwaterą partyzantów oddziału Zgrupowania „Kamiennik”. W tym czasie mieszkańcy Kornatki - państwo Stanisława i Wojciech Krupowie ukrywali sześcioro Żydów. Pan Wojciech Krupa, został odznaczony medalem „Sprawiedliwy pośród narodów świata”.

• **Niezdów**¹²

Niezdów ma historię sięgającą XIV w. W 1359 r. król Kazimierz Wielki wydzierżawił Janowi zwanemu Bork, mieszczaninowi krakowskiemu na dwa lata m. in. cło dobczyckie - w tym pięć niwek w Niezdowie, po obu stronach rzeki Raby. Także w kronikach Jana Długosza widniały wzmianki o rycerskiej wsi Niezdów należącej do rodu Kamienieckich z okolic Sanoka.

W 1468 r. Niezdowem oraz częścią rozparcelowanych Dziekanowic, także będących w posiadaniu rodów rycerskich, władał Henryk Kamieniecki.

• **Nowa Wieś**

Nowa Wieś powstała w 1820 r. z części gminy Sieraków. Pod koniec XIX w. Krajowa Rada Szkolna we Lwowie wydała orzeczenie o organizacji szkoły w Nowej Wsi. Początkowo nauka odbywała się w prywatnych domach, a w 1903 r. oddano do użytku budynek szkoły. Działkę pod budowę przekazał właściciel folwarku na „Wielkiej Górze” Jan Szybowski.

W 1910 r. liczba mieszkańców wioski wynosiła 335 osób. W 1913 r. założono tu Ochotniczą Straż Pożarną. W czasie I wojny światowej zginęło 16 żołnierzy z Nowej Wsi, którzy służyli w szeregach armii austriackiej.

• **Rudnik**

Nazwa wsi pochodzi od darniowych rud żelaza eksploatowanych tu w średniowieczu. Wieś wchodziła w skład starostwa dobczyckiego i do I rozbioru Polski dzieliła jego losy. W 1390 r. król Władysław Jagiełło oddał w zastaw zamek dobczycki i przyległe wsie: Winiary, Rudnik i Kamyk (Hucisko). Z rejestru z 1629 r. wynika, iż wieś posiadała trzy łany, siedmiu kmieci i siedem zagród, natomiast inwentarz starostwa z 1729 r. wymienia 69 domów.

• **Sieraków**¹³

Miejscowość odnotowywana w źródłach w latach 1300 - 1500. Rozwinęła się jako wieś folwarczna, której centrum gospodarczym był dwór. Pierwszym właścicielem wioski był Mikołaj z Sierakowa, protoplasta Sierakowskich. W 1412 r. na wzgórzu wzniesiono dwór.

W 1460 r. Barbara z Topoli w czasie ślubu z Mikołajem Rejem w małżeńskim wianie wniosła mu kilka wsi, w tym połowę Sierakowa. Dwór zamieszkiwali kolejni dziedzice, m.in. dworzanin królewski Joachim Lubomirski, ostatni przedstawiciel linii na Grabiu i ks. Andrzej

¹² Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu; źródło:

<http://www.sloownik.ihpan.edu.pl/search.php?q=Niezd%C3%B3w&d=0&t=0>

¹³ źródło: <http://www.dworsierakow.pl/component/content/article/78-dwor/328-historia-1>, Dwory

Małopolski, źródło: <http://www.dworymalopolski.pl/322,893,HISTORIA.htm>

Pacanowski, który sprzedał wieś Annie Romiszewskiej. Rodzina Romiszewskich władała wsią w latach 1694 - 1785. W inwentarzu sporządzonym z okazji sprzedaży wymieniany jest dwór.

Prawdopodobnie w 1798 r., w posiadanie wsi weszła rodzina Przychockich (baron Jan Nepomucen Przychocki był sekretarzem króla Polski Augusta III i żupnikiem wielickim). Dwór, który uległ zniszczeniu prawdopodobnie podczas rzezi galicyjskiej w 1846 r., został odbudowany jako późno klasycystyczny. Dookoła urządzono park w stylu angielskim, obsadzony drzewostanem zawierającym: buki, dęby, graby, wierzby, jesiony a także tulipanowca. Rodzina Przychockich mieszkała tu do początku XX w.

W 1920 r. majątek przeszedł w ręce inżyniera, polityka i ekonomisty Władysława Kucharskiego - m.in. ministra skarbu w rządzie Wincentego Witosa, który został bohaterem skandalu gospodarczego w latach 20. XX w., dotyczącego sprzedaży zakładów w Żyrardowie kapitałowi francuskiemu, ze znaczną stratą dla Polski. W Sierakowie Kucharski zajmował się gospodarstwem i równocześnie prowadził fabrykę drutu i gwoździ na krakowskim Zabłociu. Był hazardystą, w efekcie czego, w 1936 r. Komunalna Kasa Oszczędności Miasta Krakowa przejęła Sieraków za długi. W jej posiadaniu majątek pozostawał do 1951 r. W tym czasie na podstawie ustawy o reformie bankowej dwór został przejęty przez Skarb Państwa. W latach 1957 - 1988 zabudowaniami dworskimi zarządzała Spółdzielnia Pracy Gromada w Krakowie, która urządziła tu ośrodek kolonijny. Potem dwór przeszedł pod zarząd Uzdrawisk Krakowskich. Przez szereg lat funkcjonowało tu sanatorium Kinga. Od 2005 r. dwór jest w rękach prywatnych.

• Skrzynka

Miejscowość założona w XIII w. na wsch. zboczu wzgórza zwanego Grodziskiem. Z dokumentów kościelnych z 1300 r. wynika, że biskup krakowski Jan Muskota potwierdził nadanie dziesięciny ze wsi Skrzynka dla klasztoru cystersów w Mogile. W XVI w. wieś należała do starostwa dobczyckiego.

• Stadniki¹⁴

Wieś wzmiankowana w 1220 r. - biskup krakowski Iwo Odrowąż, fundując klasztor Św. Ducha w Prądniku (Białym), nadał mu m. in. kościół św. Marcina w Biskupicach koło Wieliczki wraz z jego dochodami, do których należały m. Inn. dziesięciny w Stadnikach.

Stadniki to wczesnośredniowieczna osada, z której wywodzi się znany ród Stadnickich herbu Szreniawa bez krzyża (Drużyna), którego pierwszym przedstawicielem był Zbyszko ze Stadnik, burgrabia krakowski w 1394 r. i jego żona Zdziechna. Na przełomie XIII/XIV w. część Szreniawitów osiedliła się po prawej stronie Wisły, obejmując m. in. Stadniki - z nadania królewskiego. W 1433 r. czterej synowie Zbigniewa i Zdziechny dokonali podziału majątku po rodzicach - dwóch z nich umarło bezpotomnie, pozostali stali się założycielami dwóch gałęzi rodu Stadnickich: Mikołaj, dworzanin i komornik królewski jest protoplastą tzw. linii ze Żmigrodu, a młodszy Zbigniew - linii ze Stadnik. W 2 poł. XV w. na Stadnikach wzmiankowani są Stanisław i Jan - dwaj synowie Zbigniewa i jego żony, nieznaney z nazwiska Węgierki.

¹⁴ Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu;

źródło: <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?q=Stadniki&d=3&t=0>

Dwory Małopolski: źródło: <http://www.dworymalopolski.pl/453,2113,HISTORIA.htm>

Następnie synowie Jana (zm. w 1508 r.) i Katarzyny ze Skarbków: Albert, Jan, Stanisław i Zbigniew.

W 1513 r. Albert Stadnicki sprzedał wieś Mikołajowi, synowi Jana z Wielopola, właścicielowi Gdowa, Kędzierzynki, Zegartowic, Fałkowic, Grzybowa i Zborczyc. Po bezpotomnej śmierci Mikołaja Wielopolskiego w 1535 r., Stadniki wróciły do rodziny Stadnickich, pozostając w ich rękach do poł. XVII w., kiedy to majątek został sprzedany Franciszkowi Weselinemu, generałowi i palatynowi węgierskiemu, przybyłemu do Polski ze Stefanem Batorym w 1576 r. W 1680 r. właścicielem Stadnik i Gdowa był jego syn, cześnik krakowski Stefan Weselini.

Okolo poł. XVIII w. Stadniki przeszły na własność rodziny Fihauserów. W 1782 r. właścicielem Gdowa, Fałkowic, Krzyworzeki i Stadnik, a także Bruśnika i innych dóbr w obwodzie sądeckim był Idzi Fihauser, syn Walentego i Barbary z Trzebuchowskich. Z małżeństwa z Elżbietą Marynowską miał dwie córki i dziewięciu synów - jako właściciele Stadnik występują na przełomie XVIII i XIX w.: Antoni i najmłodszy Ludwik. Być może Ludwik był właścicielem folwarku powstałego wówczas w części wsi zwanej Smarkawa. W rękach Fihauserów Stadniki pozostały do k. XIX w. Dworek na Krzyworzecze z rąk spadkobierczyń Fihauserów, Darowskiej i Tomaszewskiej zakupili Żydzi, Abraham Stahl i Samuel Rosenblum. Pomiędzy 1900 a 1910 r. Stadniki wykupił od nich Michał Bednarski - syn właściciela sąsiednich Kunic i Marii z Szymańskich. Niedługo potem sprzedał folwark Smarkawa Marcinowi Michalikowi z Wiśniowej. Po śmierci Michała Bednarskiego w 1926 r. Stadniki przeszły w ręce jego żony, Zofii z Pietruszków i ich dziewięciorga dzieci.

Na planie katastralnym z 1848 r. ukazany jest zespół dworski w Stadnikach położony na wsch. od drogi, oraz folwark Smarkawa położony na terenie zalewowym na łęgach Krzyworzeki. Pierwszy - jako współwłasność kilkorga rodzeństwa, po wojnie podzielony na części, został uratowany przed parcelacją w ramach reformy rolnej i pozostaje w rękach rodziny Bednarskich.

Tymczasem w folwarku Smarkawa w okresie międzywojennym gospodarowali Wojciech Michalik z żoną Eleonorą. Jeden z ich synów, Stanisław wstąpił do zgromadzenia zakonnego sercanów w Płaszowie. Po wojnie Wojciech Michalik, jako wiano Stanisława, darował zgromadzeniu sercanów działkę, na której wkrótce rozpoczęto budowę domu zgromadzenia wraz z seminarium i kościołem. W 1951 r. w Stadnikach została erygowana parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa obsługiwana przez zgromadzenie. Folwark, znacznie przekształcony w związku z przeprowadzeniem przez środek założenia drogi wojewódzkiej (ob. powiatowej), jest do dziś zamieszkały przez potomków rodziny Michalików.

• **Stojowice**¹⁵

Pierwsza wzmianka o wsi Stojowice pochodzi z 1398 r. Jej właścicielem był wówczas Jan z Zakliczyna, który wieś otrzymał jako schedę po zmarłym ojcu, wójcie myślenickim Hance. Jeden z synów Jana z Zakliczyna, Mikołaj zwany Poganem objął po ojcu wójtostwo w Myślenicach, drugi zaś, również Jan, otrzymał Stojowice oraz Czechówkę i przyjął nazwisko Stojowski. W 1498 r. wzmiankowany jest Jan Stojowski, który przekazał synowi Jordanowi dobra: Stojowice, Jankówkę i Bieńkowice, zaś Jordan wyznaczył ojcu dożywocie. Rodzina Stojowskich herbu Trąba posiadała obie wsie przez kilka pokoleń - do XVII w. Ostatnią udokumentowaną wiadomością o nich jest barokowy nagrobek braci Stojowskich z 1624 r., który do ostatnich lat XX w. stał w parku przed dworem, przeniesiony obecnie na drugą stronę drogi.

W latach 50. XIX w. wieś posiadała kilku współwłaścicieli: Wincenty Telesznicki, fundator odnowienia obrazu w ołtarzu bocznym kościoła, N. Pilchowski, fundator nowych organów, N. Skoda, wzmiankowany w 1859 r. Ok. 1870 r. Stojowice kupił N. Przyborowski, z Poznachowic. Jego zięciem był Józef Kopff, syn właściciela majątku w Zakliczynie. Pod koniec lat 80. XIX w. majątek liczył 142 morgi roli, 20 morgów łąk, 11 morgów pastwisk i 54 morgi lasu. Był wówczas własnością Kazimierzy Przyborowskiej.

W latach 20 XX w. majątek, dobrowolnie parcelowany od dziesięcioleci, stał się własnością Jana Czubka, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, męża Augustyny Przyborowskiej. Po nim Stojowice otrzymała jego córka Zofia Czubek, żona Antoniego Stręka, po którego śmierci pomagał jej prowadzić gospodarstwo Jan Rozwadowski, który resztówkę kupił w 1963 r. W 1979 r. przekazał pozostałe grunta przysposobionemu synowi, Franciszkowi Panusiowi, który wraz z żoną, Anną Ślusarczyk z Osieczan zamieszkał we dworze. Franciszek Panuś zmarł w 1991 r., a jego spadkobiercy, Mieczysław i Kazimiera Panusiowie sprzedali we wrześniu 1998 r. popadający już w ruinę dwór z ogrodem osobie prywatnej z Krakowa.

¹⁵ Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu; źródło:

<http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?q=Stojowice&d=3&t=0>

Dwory Małopolski, źródło: <http://www.dworymalopolski.pl/404,1640,HISTORIA.htm>

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Dobczyce nie występują pomniki historii i parki kulturowe, nie wpisano obiektów na Listę Skarbów Dziedzictwa, natomiast występują pozostałe formy ochrony zabytków.

5.3.1. Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Dobczyce znajduje się 10 zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, w tym 2 stanowiska archeologiczne (Tabela nr 1). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 1. Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków gminy Dobczyce

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	OBIEKT	NR I DATA REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Brzączowice	przy nr 1, dz. nr 201/1, 202/24, 202/26, 202/43, 754, 763/1	pozostałość dworskiego założenia parkowego (rejestr zabytków - postępowanie w sprawie skreślenia)	A-636 z dnia 21.08.1998 r. [A-462/M]
2	Dobczyce	ul. Górska, dz. nr 1875/2	cmentarz Strużnica i kaplica cmentarna	
3	Dobczyce	miasto	zespół urbanistyczno-krajobrazowy miasta, ślady szachownicowego planu miasta, plac zw.	A-435 z dnia 25.10.1976 r. [A-646/M]

			Majdaniec, fragment murów obronnych, ruiny zamku, kościół pw. św. Jana Chrzyciela, pozostałość zabudowy regionalnej	
4	Dobczyce	ul. Podgórska 1, dz. nr 1806/6	ruiny zamku	A-707 z dnia 15.03.1934 r. [A-421/M]
5	Dobczyce	ul. Stare Miasto, dz. nr 1807	kościół pw. św. Jana Chrzyciela	A-200 z dnia 31.10.1970 r. [A-279/M]
6	Dzieskanowice	dz. nr 75	kościół pw. św. Marii Magdaleny	A-225 z dnia 14.04.1960 r. [A-285/M]
7	Sieraków	nr 233, dz. nr 236/2	zespół dworski: dwór i park	A-631 z dnia 16.05.1991 r. [A-489/M]
8	Stojowice	przy kościele, dz. nr 207/1	nagrobek braci Stojanowskich	nr 497 z dnia 02.12.1937 r.
9	Kornatka (Burletka)	AZP: 107-57 Nr stanowiska w miejscowości: 1 Nr stanowiska na obszarze: 6		dec. nr 795 z dnia 07.03.1966 r. nr porz. w nowym rej. 1013
10	Kornatka (Zastań)	AZP: 107-57 Nr stanowiska w miejscowości: 2 Nr stanowiska na obszarze: 7		dec. nr 796 z dnia 07.03.1966 r. nr porz. w nowym rej. 1014

5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Na terenie gminy Dobczyce do rejestru zabytków ruchomych wpisano 10 obiektów ruchomych (Tabela nr 2).

Tabela nr 2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych na terenie gminy

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	NR I DATA REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Brzączowice	2 elementy wyposażenia kościoła parafialnego pw. MB Królowej Polski	B-340 z dnia 29.09.1976 r.
2	Brzezowa-Gaik	kapliczka z figurą NMP Niepokalanie Poczętej	B-304/M z dnia 31.10.1974 r.
3	Brzezowa-Gaik	kapliczka z figurą MB w typie Madonny Sykstyńskiej	B-305/M z dnia 31.10.1974 r.
4	Brzezowa-Gaik	pomnik Grunwaldzki z 1910 r.	B-306/M z dnia 31.10.1974 r.
5	Dobczyce	wyposażenie kościoła pw. św. Jana Chrzyciela	B-162 z dnia 31.10.1970 r.
6	Dobczyce	wyposażenie kościoła paraf. pw. NMP	B-164 z dnia 31.10.1970 r.
7	Dobczyce	wyposażenie kościoła pw. św. Jana Chrzyciela	B-408 z dnia 29.12.1998 r.
8	Dziekanowice	wyposażenie kościoła pw. św. Marii Magdaleny	B-195 z dnia 14.04.1960 r., dec. z dnia 01.02.1971 r.
9	Dziekanowice	kapliczka - kolumna neogotycka z metalowym krzyżem	B-320/M z dnia 14.01.2013 r.
10	Stojowice	kapliczka Boża Męka	dec. z dnia 02.12.1937 r. (tzw. st. rej. nr 497)

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.). Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków nie jest jedną z form ochrony zabytków wymienionych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) oraz zgodnie z art. 21 jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. nr 75 poz. 474) istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektów decyzji o WZiST (warunków zabudowy i zagospodarowanie terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Gminna ewidencja zabytków gminy Dobczyce została opracowana na przełomie 2009/2010 r. Przy opracowaniu GPOnZ dokonano aktualizacji gminnej ewidencji zabytków. Spis obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Dobczyce przedstawia tabela poniżej - Tabela nr 3.

Tabela nr 3. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Dobczyce

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	OBIEKT
1	Bieńkowice	przy nr 19, dz. nr 94/5	kapliczka
2	Brzączowice	nr 1, dz. nr 202/26	dwór, ob. budynek nieużytkowany
3	Brzączowice	przy nr 1, dz. nr 201/1, 202/24, 202/26, 202/43, 754, 763/1	pozostałość dworskiego założenia parkowego
4	Brzączowice	przy nr 3, dz. nr 192/1	kapliczka Manieckich I - Matki Boskiej Różańcowej
5	Brzączowice	nr 17, dz. nr 501	budynek mieszkalny
6	Brzączowice	nr 22, dz. nr 386/1	budynek mieszkalny
7	Brzączowice	przy nr 81, dz. nr 523/5	kapliczka Żaków III - Św. Walenty
8	Brzączowice	przy nr 86, dz. nr 512/1	kapliczka Żaków II - Chrystus Frasobliwy
9	Brzączowice	przy nr 107, dz. nr 523/5	kapliczka Manieckich II - MB Niepokalanego Poczęcia
10	Brzączowice	nr 116, dz. nr 117	budynek mieszkalny
11	Brzączowice	przy nr 216, dz. nr 399/1, działka drogowa nr 367/2	kapliczka Żaków I - Św. Piotra
12	Brzączowice	przy nr 217, dz. drogowa nr 367/2	kaplica Płatków
13	Brzączowice	przy nr 219, dz. nr 186/1, przy Straży Pożarnej	kapliczka św. Floriana
14	Brzezowa	nr 5, dz. nr 375/5	zagroda
15	Brzezowa	przy nr 5, dz. nr 375/5	kaplica
16	Brzezowa	przy nr 9, dz. nr 169/2	kapliczka krzyż
17	Brzezowa	przy nr 13, dz. nr 249/3	kapliczka Weszków
18	Brzezowa	naprzeciwko nr 60, dz. nr 211	kapliczka NMP
19	Brzezowa	nr 95, dz. nr 373	budynek mieszkalny
20	Dobczyce	miasto	układ urbanistyczny miasta

21	Dobczyce	Plac Zgody 6a, dz. nr 896	budynek mieszkalny
22	Dobczyce	ul. 21 Stycznia/Górska, dz. nr 2434/1	kapliczka z krzyżem
23	Dobczyce	ul. Anny 2, dz. nr 1712	budynek mieszkalny
24	Dobczyce	ul. Anny przy nr 2/Kilińskiego, dz. nr 1712	kapliczka Ukrzyżowanie
25	Dobczyce	ul. Anny 4, dz. nr 1711/1	budynek mieszkalny
26	Dobczyce	ul. Cegielniana 2, dz. nr 241/2	budynek mieszkalny
27	Dobczyce	ul. Cegielniana 9, dz. nr 275/2	budynek mieszkalny
28	Dobczyce	ul. Długosza/Królowej Kingi/Piłsudskiego Józefa, dz. nr 1026	kapliczka Matki Bożej Niepokalanie Poczętej
29	Dobczyce	ul. Dębowa 16, dz. nr 2531/1	budynek mieszkalny
30	Dobczyce	ul. Dębowa 25, dz. nr 2614	budynek mieszkalny
31	Dobczyce	ul. Dębowa 39, dz. nr 2600/3	budynek mieszkalny
32	Dobczyce	ul. Dębowa 43, dz. nr 2596	budynek mieszkalny
33	Dobczyce	ul. Dębowa 56, dz. nr 2559	budynek mieszkalny
34	Dobczyce	ul. Dębowa 72, dz. nr 2574	budynek mieszkalny
35	Dobczyce	ul. Długosza 6, dz. nr 1045	budynek mieszkalny
36	Dobczyce	ul. Długosza 7, dz. nr	budynek mieszkalny
37	Dobczyce	ul. Długosza 16, dz. nr 1054/1	budynek mieszkalny
38	Dobczyce	ul. Floriana 2, dz. nr 2224	zagroda
39	Dobczyce	ul. Floriana 4, dz. nr 2251/1	budynek mieszkalny
40	Dobczyce	ul. Floriana 6, dz. nr 2256/7	stodoła
41	Dobczyce	ul. Garncarska 2, dz. nr 1693/9, 1694/3	budynek mieszkalny
42	Dobczyce	ul. Górska 3, dz. nr 1943/1	budynek mieszkalny
43	Dobczyce	ul. Górska 5, dz. nr 1944/1	budynek mieszkalny
44	Dobczyce	ul. Górska 6, dz. nr 1939/1	budynek mieszkalny
45	Dobczyce	ul. Górska 8, dz. nr 1938/4	budynek mieszkalny
46	Dobczyce	ul. Górska 13, dz. nr 1947/8	budynek mieszkalny
47	Dobczyce	ul. Górska 14, dz. nr 1930/7	budynek mieszkalny
48	Dobczyce	ul. Górska 52, dz. nr 2077	budynek mieszkalny
49	Dobczyce	ul. Jagiellońska 2, dz. nr 1014/2	szkoła podstawowa
50	Dobczyce	ul. Jagiellońska 10, dz. nr 1027/6	willa
51	Dobczyce	ul. Jagiellońska 12, dz. nr 1028/2	budynek mieszkalny
52	Dobczyce	ul. Jagiellońska 23, dz. nr 1469/3	budynek mieszkalny
53	Dobczyce	ul. Jagiellońska 28, dz. nr 1059/3	budynek mieszkalny
54	Dobczyce	ul. Jagiellońska 29, dz. nr 7087/4	budynek mieszkalny
55	Dobczyce	ul. Kasztelana Dobka 2,	budynek mieszkalny

		dz. nr 1867	
56	Dobczyce	ul. Kazimierza Wielkiego, dz. nr 1803	cmentarz na Jeleńcu
57	Dobczyce	ul. Kazimierza Wielkiego, dz. nr 1805	kamienne schody
58	Dobczyce	ul. Kazimierza Wielkiego 5, dz. nr 1800/2	budynek mieszkalny
59	Dobczyce	ul. Kazimierza Wielkiego 6, dz. nr 1863/1	budynek mieszkalny
60	Dobczyce	ul. Kazimierza Wielkiego 9, dz. nr 1801	budynek mieszkalny
61	Dobczyce	ul. Kazimierza Wielkiego 16, dz. nr 1858	budynek mieszkalny
62	Dobczyce	ul. Kilińskiego 4, dz. nr 1743/2	budynek mieszkalny
63	Dobczyce	ul. Kilińskiego 5-7, dz. nr 1882, 1883	budynek mieszkalny
64	Dobczyce	ul. Kilińskiego 9, dz. nr 1884/1	budynek mieszkalny
65	Dobczyce	ul. Kilińskiego 18, dz. nr 1737/2	budynek mieszkalny
66	Dobczyce	ul. Kilińskiego 19, dz. nr 1886	budynek mieszkalny
67	Dobczyce	ul. Kilińskiego 20, dz. nr 1736	budynek mieszkalny
68	Dobczyce	ul. Kilińskiego 21, dz. nr 1887	budynek mieszkalny
69	Dobczyce	ul. Kilińskiego 22, dz. nr 1735	budynek mieszkalny
70	Dobczyce	ul. Kilińskiego 24, dz. nr 1734/1	budynek mieszkalny
71	Dobczyce	ul. Kilińskiego 26, dz. nr 1733/6	budynek mieszkalny
72	Dobczyce	ul. Kilińskiego 32, dz. nr 1730	budynek mieszkalny
73	Dobczyce	ul. Kilińskiego 37, dz. nr 1903	budynek mieszkalny
74	Dobczyce	ul. Kilińskiego 38, dz. nr 1727	budynek mieszkalny
75	Dobczyce	ul. Kilińskiego 40, dz. nr 1726	budynek mieszkalny
76	Dobczyce	ul. Kilińskiego 49, dz. nr 1910	budynek mieszkalny
77	Dobczyce	ul. Kilińskiego 57, dz. nr 1914	budynek mieszkalny
78	Dobczyce	ul. Kilińskiego 59,	budynek mieszkalny

		dz. nr 1916	
79	Dobczyce	ul. Kilińskiego 60, dz. nr 1718/2	budynek mieszkalny
80	Dobczyce	ul. Kilińskiego 79, dz. nr 2191	budynek mieszkalny
81	Dobczyce	ul. Kilińskiego 82, dz. nr 1696	budynek mieszkalny
82	Dobczyce	ul. Kościelna 1, dz. nr 1769	kościół parafialny pw. MB Wspomożenia Wiernych
83	Dobczyce	ul. Królowej Kingi 2, dz. nr 976/3	stodoła
84	Dobczyce	ul. Królowej Kingi 3, dz. nr 1042	budynek mieszkalny
85	Dobczyce	ul. Królowej Kingi 6, dz. nr 975	budynek mieszkalny
86	Dobczyce	ul. Marwin 12a, dz. nr 1668	budynek mieszkalny
87	Dobczyce	ul. Marwin 17, dz. nr 2273	budynek mieszkalny
88	Dobczyce	ul. Marwin 17a, dz. nr 2272	budynek mieszkalny
89	Dobczyce	ul. Marwin 19, dz. nr 2274	budynek mieszkalny
90	Dobczyce	ul. Marwin 27, dz. nr 2282	budynek mieszkalny
91	Dobczyce	ul. Marwin 30, dz. nr 1631/3	budynek mieszkalny
92	Dobczyce	ul. Marwin 36, dz. nr 2338	budynek mieszkalny
93	Dobczyce	ul. Mostowa 1, dz. nr 675	budynek mieszkalny
94	Dobczyce	ul. Mostowa 2, dz. nr 707	budynek mieszkalny
95	Dobczyce	ul. Mostowa 3, dz. nr 674	budynek mieszkalny
96	Dobczyce	ul. Mostowa 3a, dz. nr 673	budynek mieszkalny
97	Dobczyce	ul. Mostowa 5, dz. nr 671/4	budynek mieszkalny
98	Dobczyce	ul. Parkowa 2, dz. nr 889/1	budynek mieszkalny
99	Dobczyce	ul. Piłsudskiego 15, dz. nr 1019	budynek mieszkalny
100	Dobczyce	ul. Podgórska 1, dz. nr 1806/6	ruiny zamku
101	Dobczyce	ul. Podgórska/Stare Miasto, dz. nr 1831	mury obronne
102	Dobczyce	ul. Przedbronie, dz. nr 1875/2	cmentarz Strużnica i kaplica cmentarna
103	Dobczyce	ul. Przedbronie 1, dz. nr 1891/1	budynek mieszkalny
104	Dobczyce	ul. Przedbronie 13, dz. nr 1842	budynek mieszkalny
105	Dobczyce	ul. Rynek 2, dz. nr 993/7, 995	młyn, ob. budynek mieszkalno - usługowy

106	Dobczyce	ul. Rynek przy nr 2, dz. nr 2434/1	figura Św. Nepomucena
107	Dobczyce	ul. Rynek 7, dz. nr 1774	willa
108	Dobczyce	ul. Rynek 10, dz. nr 1005	kamienica
109	Dobczyce	ul. Rynek 15, dz. nr 1770	kamienica
110	Dobczyce	ul. Rynek 23, dz. nr 1764	budynek mieszkalny
111	Dobczyce	ul. Rynek 25, dz. nr 1763	budynek mieszkalny
112	Dobczyce	ul. Rynek 27, dz. nr 1762	budynek Straży Pożarnej
113	Dobczyce	ul. Rynek przy nr 31, dz. nr 1757/1	figura Św. Floriana
114	Dobczyce	ul. Rynek 34, dz. nr 1750	kamienica
115	Dobczyce	ul. Rzeźnicza 14, dz. nr 906	rzeźnia miejska, ob. budynek usługowy
116	Dobczyce	ul. Stare Miasto, dz. nr 1806/6	karczma na Zbóju (skansen)
117	Dobczyce	ul. Stare Miasto, dz. nr 1806/6	serwonik z Gaika (skansen)
118	Dobczyce	ul. Stare Miasto, dz. nr 1806/6	spichlerz z Zagórzan (skansen)
119	Dobczyce	ul. Stare Miasto, dz. nr 1807	kościół pw. św. Jana Chrzciciela
120	Dobczyce	ul. Stare Miasto, dz. nr 1807	dzwonnica przy kościele pw. św. Jana Chrzciciela
121	Dobczyce	ul. Stare Miasto 1, dz. nr 1833/2	budynek mieszkalny
122	Dobczyce	ul. Stare Miasto 4, dz. nr 1813/2	budynek mieszkalny
123	Dobczyce	ul. Szkolna 2, dz. nr 1473/4	budynek mieszkalny
124	Dobczyce	ul. Szkolna 4, dz. nr 1471/2	budynek mieszkalny
125	Dobczyce	ul. Szkolna 10, dz. nr 1464/2	budynek mieszkalny
126	Dobczyce	ul. Szkolna 14, dz. nr 1455/1	budynek mieszkalny
127	Dobczyce	ul. Zarabie 39, dz. nr 279/9	zagroda
128	Dobczyce	ul. Zarabie 43, dz. nr 231	budynek mieszkalny
129	Dziekanowice	dz. nr 75	kościół pw. św. Marii Magdaleny
130	Dziekanowice	dz. nr 75	dzwonnica przy kościele pw. św. Marii Magdaleny
131	Dziekanowice	dz. nr 248	kapliczka Grunwaldzka
132	Dziekanowice	dz. nr 304, przy rondzie	kapliczka Boża Męka II
133	Dziekanowice	nr 2, dz. nr 136	budynek mieszkalny, ob. szkoła podstawowa
134	Dziekanowice	nr 5, dz. nr 173	budynek mieszkalny
135	Dziekanowice	nr 8, dz. nr 171/2	budynek mieszkalny
136	Dziekanowice	nr 11, dz. nr 179/1	budynek mieszkalny
137	Dziekanowice	przy nr 14, dz. nr 119/1	kapliczka
138	Dziekanowice	nr 16, dz. nr 85/2	budynek mieszkalny

139	Dziekanowice	nr 27, dz. nr 22/5	budynek mieszkalny
140	Dziekanowice	nr 38, dz. nr 145/1	budynek mieszkalny
141	Dziekanowice	nr 48, dz. nr 119/11	budynek mieszkalny
142	Dziekanowice	nr 55, dz. nr 180	budynek mieszkalny
143	Dziekanowice	nr 66, dz. nr 169	szkoła podstawowa
144	Dziekanowice	przy nr 95, dz. nr 28/3	kapliczka
145	Kędzierzynka	naprzeciwko nr 18, dz. nr 81/7	kapliczka z kamiennym krzyżem
146	Kędzierzynka	nr 49, dz. nr 94/4	zagroda
147	Kędzierzynka	nr 119, dz. nr 122	szkoła, ob. budynek mieszkalny
148	Kornatka	dz. nr 521/1	willa I
149	Kornatka	nr 1, dz. nr 221/2	leśniczówka
150	Kornatka	w okolicach nr 101, 158, dz. nr 475/2	kapliczka Leśniaków
151	Kornatka	nr 140, dz. nr 216/7	budynek mieszkalny
152	Kornatka	przy nr 154, dz. nr 117	kapliczka Piwowarczyków
153	Kornatka	nr 160, dz. nr 171	budynek mieszkalny
154	Kornatka	naprzeciwko nr 276, dz. nr 781/2	kapliczka Karczów
155	Kornatka	naprzeciwko nr 328, dz. nr 2/3	kapliczka Salawów
156	Niezdów	nr 1, dz. nr 100	budynek mieszkalny
157	Niezdów	nr 1, dz. nr 100	obora
158	Niezdów	nr 1, dz. nr 100	spichlerz
159	Niezdów	nr 1, dz. nr 100	stodoła
160	Niezdów	nr 7, dz. nr 84/2	dwór
161	Niezdów	nr 7, dz. nr 84/2	obora w zespole dworskim
162	Niezdów	nr 7, dz. nr 84/2	spichlerz w zespole dworskim
163	Niezdów	nr 8, dz. nr 93/1	budynek mieszkalny
164	Niezdów	nr 10, dz. nr 126	budynek mieszkalny
165	Niezdów	nr 32, dz. nr 94/1	budynek mieszkalny
166	Niezdów	nr 33, dz. nr 88/13	budynek mieszkalny
167	Nowa Wieś	nr 6, dz. nr 99	budynek mieszkalny
168	Nowa Wieś	nr 6, dz. nr 99	piwniczka w zagrodzie
169	Nowa Wieś	nr 60, dz. nr 101	budynek mieszkalny
170	Nowa Wieś	w okolicach nr 179, dz. nr 225, 229	kapliczka św. Jana Nepomucena
171	Rudnik	nr 6, dz. nr 148/2	budynek mieszkalny
172	Rudnik	nr 8, dz. nr 316/4	budynek mieszkalny
173	Rudnik	nr 21, dz. nr 223	budynek mieszkalny
174	Rudnik	nr 21, dz. nr 223	spichlerz
175	Rudnik	przy nr 24, dz. nr 255/2	kapliczka św. Floriana
176	Rudnik	nr 47, dz. nr 125	budynek mieszkalny
177	Sieraków	nr 7, dz. nr 327/4, 327/6	budynek mieszkalny
178	Sieraków	nr 9, dz. nr 330/4	budynek mieszkalny
179	Sieraków	nr 9, dz. nr 330/4	spichlerz w zagrodzie

180	Sieraków	nr 14, dz. nr 493/7	budynek mieszkalny
181	Sieraków	przy nr 15, dz. nr 499/1	kapliczka z figurą MB z Dzieciątkiem
182	Sieraków	przy nr 23, dz. nr 73/3	kapliczka z Ukrzyżowaniem
183	Sieraków	nr 28, dz. nr 48	budynek mieszkalny
184	Sieraków	naprzeciwko nr 42, dz. drogowa nr 146	kapliczka z ukrzyżowaniem
185	Sieraków	nr 65, dz. nr 322	budynek mieszkalny
186	Sieraków	przy nr 164, dz. nr 35/6	kapliczka przydrożna łapów
187	Sieraków	przy nr 187, dz. drogowa nr 492	kapliczka z metalowym krzyżem
188	Sieraków	nr 233, dz. nr 236/2	zespół dworski: dwór i park
189	Sieraków	przy nr 233, dz. nr 236/2	kapliczka z Chrystusem Miłosiernym
190	Skrzynka	nr 28, dz. nr 289/1	zagroda
191	Skrzynka	nr 62, dz. nr 483/1	budynek mieszkalny
192	Skrzynka	nr 71, dz. nr 131/3	szkoła, ob. budynek mieszkalny
193	Skrzynka	naprzeciwko nr 73, dz. nr 449/1	kapliczka Cieleckich
194	Skrzynka	nr 75, dz. nr 174	zagroda
195	Skrzynka	nr 94, dz. nr 487/1	budynek mieszkalny
196	Skrzynka	przy nr 135, dz. nr 19/4	kapliczka z fundacji mieszkańców
197	Skrzynka	przy nr 177, dz. nr 469/2	kapliczka Słobodów
198	Stadniki	dz. nr 202	kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa i klasztor oo. Sercanów
199	Stadniki	nr 1, dz. nr 58/1	dwór
200	Stadniki	nr 1, dz. nr 58/1	spichlerz w zespole dworskim
201	Stadniki	nr 1, dz. nr 58/1	kuźnia w zespole dworskim
202	Stadniki	nr 37, dz. nr 203/2	dwór Krzyworzeka
203	Stadniki	nr 37, dz. nr 183	obora I w zespole Krzyworzeka
204	Stadniki	przy nr 38, dz. nr 143	kapliczka Wójtowska
205	Stadniki	nr 68, dz. nr 241	budynek mieszkalny
206	Stadniki	nr 72, dz. nr 231	budynek mieszkalny
207	Stadniki	nr 78, dz. nr 428	budynek mieszkalny
208	Stadniki	nr 78, dz. nr 428	stodoła w zagrodzie
209	Stadniki	nr 81, dz. nr 509	szkoła, ob. budynek mieszkalny
210	Stadniki	nr 96, dz. nr 371	budynek mieszkalny
211	Stojowice	przy kościele, dz. nr 207/1	nagrobek braci Stojanowskich
212	Stojowice	nr 4, dz. nr 281/2	budynek mieszkalny
213	Stojowice	nr 9, dz. nr 220/4	budynek mieszkalny
214	Stojowice	nr 38, dz. nr 262/1	budynek mieszkalny
215	Stojowice	nr 70, dz. nr 139, 144/1	budynek mieszkalny
216	Stojowice	przy nr 73, dz. nr 160	kapliczka z kamiennym krzyżem

*Obiekty zaznaczone na niebiesko wpisane są do rejestru zabytków

5.5. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków

Stanowiska archeologiczne są bardzo ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy Dobczyce. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych nie uda się zidentyfikować nowych śladów osadniczych.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółwić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwi uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i niekoniecznie może dokładnie odpowiadać zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Na terenie gminy Dobczyce zlokalizowanych jest 55 obiektów archeologicznych (Tabela nr 4) ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Wśród stanowisk archeologicznych 2 obiekty wpisane są do rejestru zabytków.

Tabela nr 4. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Dobczyce

LP.	MIJSCOWOŚĆ	NUMER OBSZARU AZP	NUMER STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI/NA OBSZARZE
1	Rudnik	105-58	1/126
2	Sieraków	105-58	1/125
3	Sieraków	105-58	2/124
4	Bieńkowice	106-57	1/14
5	Brzączowice (Piekło)	106-57	1/29
6	Brzączowice	106-57	2/30
7	Brzączowice	106-57	3/31
8	Brzączowice	106-57	4/32

9	Brzezowa (Pustki)	106-57	1/27
10	Brzezowa	106-57	3/28
11	Dobczyce (Charstek)	106-57	1/21
12	Dobczyce (Charstek)	106-57	2/22
13	Dobczyce (Charstek)	106-57	8/23
14	Dobczyce	106-57	9/24
15	Dobczyce	106-57	10/25
16	Dobczyce	106-57	11/26
17	Nowa Wieś	106-57	1/15
18	Nowa Wieś	106-57	2/16
19	Stojowice	106-57	1/17
20	Stojowice	106-57	2/18
21	Stojowice	106-57	3/19
22	Stojowice	106-57	4/20
23	Brzezowa	106-58	2/29
24	Brzezowa	106-58	5/30
25	Brzezowa	106-58	6/31
26	Dobczyce	106-58	3/32
27	Dobczyce	106-58	4/33
28	Dobczyce	106-58	5/34
29	Dobczyce	106-58	6/35
30	Dobczyce	106-58	7/36
31	Dobczyce	106-58	12/37
32	Dobczyce	106-58	13/38
33	Dobczyce	106-58	14/39
34	Dobczyce	106-58	15/40
35	Dobczyce	106-58	16/41
36	Dobczyce	106-58	17/42
37	Dziekanowice	106-58	1/1
38	Dziekanowice	106-58	2/2
39	Dziekanowice	106-58	3/3
40	Dziekanowice	106-58	4/4
41	Kędzierzynka	106-58	1/17
42	Kędzierzynka	106-58	2/18
43	Rudnik	106-58	2/5
44	Skrzynka	106-58	1/27
45	Stadniki	106-58	1/19
46	Stadniki	106-58	2/20
47	Stadniki	106-58	3/21
48	Stadniki	106-58	4/22
49	Stadniki	106-58	5/23
50	Stadniki	106-58	6/24
51	Stadniki	106-58	7/25
52	Stadniki	106-58	8/26
53	Kornatka (Burletka)	107-57	1/6
54	Kornatka (Zastań)	107-57	2/7

55	Kornatka	107-57	3/5
----	----------	--------	-----

*Obiekty zaznaczone na niebiesko wpisane są do rejestru zabytków

5.6. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Ochrona dziedzictwa kulturowego, które należy przekazać przyszłym pokoleniom, jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

5.6.1. Dziedzictwo materialne

Krajobraz kulturowy gminy Dobczyce ukształtowany został w oparciu o następujące uwarunkowania, mające wpływ na aktywność społeczną regionu w czasach historycznych:

- lokalizacja w pobliżu Krakowa i przy ważnych szlakach handlowych o znaczeniu ponadregionalnym,
- dobre warunki glebowe i klimatyczne sprzyjające rozwojowi rolnictwa,
- historia osadnicza sięgająca epoki kamienia,

Aktywność ekonomiczna regionu i pozostała działalność jego mieszkańców pozostawały i pozostają w ścisłym związku z jego walorami terenowymi.

I. Historyczne układy przestrzenne

Zabytkowe układy przestrzenne to założenia miejskie i wiejskie zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym sieci ulic lub sieci dróg. Są to więc miejskie układy urbanistyczne i wiejskie - ruralistyczne, zespoły zabudowy sakralnej (kościół z cmentarzami przykościelnymi, klasztory) czy rezydencjonalnej (zespoły pałacowo - folwarczne z ogrodami i parkami), cmentarza i inne.

W wypadku układów szczególnie cennych opieka nad nimi powinna zmierzać do zachowania i uczynienia historycznego układu przestrzennego oraz do konserwacji jego głównych elementów - tworzących go obiektów, także przebiegu głównych ciągów komunikacyjnych i układów zieleni zabytkowej. Należy dążyć do utrzymania historycznych podziałów własnościowych i sposobów użytkowania gruntów.

W pozostałych wypadkach należy dążyć do zachowania podstawowych elementów historycznego rozplanowania, w tym przede wszystkim układu dróg, podziałów geodezyjnych i sposobu zagospodarowania działek siedliskowych.

• **Układ urbanistyczny Miasta Dobczyce**¹⁶

Wzgórze Zamkowe przedzielone jest siodłem na dwie części: mniejszą zachodnią - z ruinami zamku oraz wschodnią - obszerne plateau, na którym było zlokalizowane miasto z okresu średniowiecza. Ze wzgórzem staromiejskim sąsiaduje od wsch. wzniesienie oddzielone od niego przełęczą, określone na planie katastralnym nazwą Miejscowy Plac (obecnie jest tam cmentarz).

Można przyjąć, że pierwotne miasto na Wzgórzu Zamkowym wykształciło się z podgrodzia pełniącego funkcje służebne wobec grodu. Ze względu na położenie grodu na szczycie wzniesienia stromo opadającego od zach., podgrodzie ulokowane zostało po wsch. stronie. Jego układ pozostaje nieznanym ale z badań wynika, że mogło wpisywać się w romb o wymiarach 900 na 700 prętów (1 pręt=4,22 m). Rozbudowywano go w układzie szachownicy wokół centralnie położonego placu. Całość otoczona była murami miejskimi długości 700 m i grubości 1,5 m, zniszczonymi w czasie potopu szwedzkiego, rozebranymi w XIX w.

Z pierwszego miasta zachowały się ruiny zamku, który stanowi dominantę urbanistyczną oraz murowany kościół św. Jana Chrzciciela wraz z dzwonnica i placem przykościelnym oraz resztki murów miejskich: relikw baszty i bramy wjazdowej, mur koło kościoła na wzgórzu oraz na stoku opadającym do Jeziora Dobczyckiego. Na terenie Starego Miasta znajduje się również niewielki skansen budownictwa ludowego oraz prywatne domy i zabudowania gospodarcze. Znajdują się tutaj także pomniki przyrody ożywionej, w tym cenne egzemplarze drzew. Teren Wzgórza Staromiejskiego, Góra Zamkowa, Wzgórze Plac Miejscowy z cmentarzem komunalnym i tereny skansenu - dawne łąki plebańskie objęte są ochroną w ramach strefy A ochrony konserwatorskiej.

Zniszczone podczas wojen szwedzkich miasto w końcu XVIII w. przeniosło się w dolinę Raby, na teren położony na płn. - wsch. od pierwotnego założenia. Jego oś stanowi droga prowadząca od mostu w miejscu dawnej przeprawy na rzece, ul. Targowa, Rynek, ul. Kilińskiego i ul. Marwin (przedmieście o układzie łańcuchówki) wiodąca w kierunku płd. - wsch. - do Czaśławia i Szczrzyca. Rynek jest niewyodrębnionym przestrzennie placem - powstał w wyniku poszerzenia traktu komunikacyjnego na odcinku długości ok. 250 m. Na obu jego krańcach, po stronie wsch. łączą się z nim ulice Rzeźnicza i Piłsudskiego oraz ul. Jagiellońska, prowadzące do osiedli zabudowy wielorodzinnej zlokalizowanych na terenie dawnych przedmieść: osiedla Jagiellońskie i Piastowskie oraz jednorodzinnej z usługami rzemieślniczo - handlowymi w parterach domów.

W centrum Rynku usytuowany jest kościół pw. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych z lat 1947 - 1949, powstały w miejscu kaplicy z 1816 r. Nieopodal - budynek straży pożarnej z kamienną wieżą - jeden z najbardziej charakterystycznych obiektów miasta oraz

¹⁶ źródło: http://www.dobczyce.pl/sites/default/files/pliki_basic_page/xxii_135_16_strategia_rozwoju.pdf

<http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?q=Stojowice&d=3&t=0>

Dwory Małopolski, źródło: <http://www.dworymalopolski.pl/404,1640,HISTORIA.htm>

piaskowcowa figura św. Floriana z 1768 r. Teren zurbanizowany w XVIII w. objęty jest strefą B ochrony konserwatorskiej.

W połowie długości pierzei zach. Rynku, biegnie ku pld. - zach. wąska ul. Kościelna - w kierunku dawnego folwarku plebańskiego. Przy krańcu pld. - zach. - rozwidlenie dróg wiodących w kierunku przelęczy między Górą Staromiejską a „Miejscowym Placem”. Są to ulice: Kazimierza Wielkiego i Kasztelana Dobka, łączące się na tzw. przedbramiu z ulicą Przedbronie, przechodzącą w ul. Górską, wzdłuż której rozbudowało się przedmieście Zagórze „w układzie łańcuchówki”, obecnie zabudowa jednorodzinna, z kilkoma pozostałymi zabudowaniami typu zagrodowego.

Centralna część Dobczyc posiada zwartą zabudowę zarówno o cechach miejskich (koncentracja zabudowy, rozwinięta sieć ulic, koncentracja pozamieszkańczych funkcji przestrzeni), jak i wiejskich (duży udział budynków mieszkalnych jednorodzinnych, użytków rolnych i ogrodów). W zabudowie przyrynkowej panuje tendencja do tworzenia zwartych ciągów zabudowy murowanych budynków wzniesionych wzdłuż obu pierzei, o kalenicach równoległych do osi Rynku, sporadycznie w układzie szczytowym. W pierzei wsch. występują w większości domy jednopiętrowe i dwupiętrowe, o elewacjach wieloosiowych, z których dwa o cechach klasycystycznych wskazują na powstanie ok. poł. XIX w. Pozostałe, o cechach eklektycznych, pochodzą z k. XIX w. lub XX w. Nieliczne już budynki parterowe nie różnią się w charakterze od zabudowy podmiejskiej.

• Układy ruralistyczne wsi¹⁷

Miejscowości wiejskie gminy Dobczyce posiadają typową, wiejską zabudowę. Są to wsie położone wzdłuż jednego lub kilku ciągów komunikacyjnych, o nieregularnym kształcie, z nierównomiernym układem pól i dużym rozbiem własności na liczne działki. Brakuje w nich funkcjonalnych centrów i wyodrębnionych lub odpowiednio zagospodarowanych przestrzeni publicznych. Rolę tę pełnią przestrzenie usytuowane wzdłuż głównych dróg oraz najbliższe otoczenie obiektów użyteczności publicznej (szkół, kościołów, strażnic), z reguły bardzo ograniczone.

W strukturach przestrzennych wsi zaznacza się proces rozwoju wielocłonowego, bez wyraźnego centrum. Powodem jest dążenie mieszkańców do budowy domów na działkach otrzymanych od rodziców oraz konieczność dostosowania do ograniczeń przestrzennych wywołanych strefami ochrony zbiornika dobczyckiego. W związku z budową zapory wodnej na rzece Rabie oraz zmianami terytorialnymi wynikłymi z powstaniem akwenu zalewowego - wieś Brzezowa została rozbita na trzy odrębne części a wieś Brzączowice - na dwie części.

Na terenie gminy Dobczyce znajduje się wiele budynków reprezentujących typ zabudowy tradycyjnej, jednak niekorzystne przekształcenia zabudowy mieszkaniowej sprawiają, iż charakterystyczne cechy architektoniczne zanikają. Nowa zabudowa cechuje się przemierzaniem różnych typów i brakiem odniesień do form architektonicznych zabudowy tradycyjnej. Ze względu na bliskość Krakowa obszar gminy traci typowo wiejskie funkcje na rzecz podmiejskich. Następuje rozwój funkcji mieszkaniowej, zwiększa się powierzchnia terenów zabudowanych, zanikają przestrzenne granice pomiędzy miejscowościami.

¹⁷ Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta gminy Dobczyce, t. I. Uwarunkowania, źródło: <http://bip.malopolska.pl/ugimdobczyce/Article/get/id,580406.html>

Strefa B ochrony konserwatorskiej obejmuje zabytkowe zespoły w Brzączowicach, Dziekanowicach, Kornatce, Niezdowie, Sierakowie, Stojowicach i Stadnikach.

• **Zespół zamkowy w Dobczycach**¹⁸

Zdjęcie nr 1. Zespół zamkowy w Dobczycach

Zamek dobczycki wzniesiono na skalistym wzgórzu nad Rabą, w płn. - zach. narożniku Starego Miasta, otoczonego relikami murów obronnych. Od miasta oddzielony jest fosą wyciętą w skale. Od zach. znajduje się zaporę na Rabie. Droga biegnąca płd. stokiem wzgórza zamkowego prowadzi do głównej ulicy i Rynku obecnych Dobczyc.

Warownia składała się z zamku górnego - w kształcie trójkąta i zamku dolnego. Kształt obu części ściśle związany jest z ukształtowaniem terenu. Zamek górny składa się z trzech jednokondygnacyjnych skrzydeł: wschodniego, południowego i północnego, otaczających niewielki dziedziniec wewnętrzny. Skrzydło zach. stanowi skrajne skrzydło zamku górnego od strony dawnego zakola Raby, ob. zalewu. Od zach. mur oporowy oddziela go od zamku dolnego, otaczającego zamek górny od północy i zachodu. Obie części łączy skrzydło płn. zamku górnego (a płd. - dolnego), w którym znajdują się schody pokonujące różnicę między zamkiem dolnym i górnym.

Zachowane fragmenty zamku dolnego to pomieszczenia pełniące funkcję kasy oraz odtworzone pomieszczenie między kasą a skrzydłem zamku górnego. Od płn. 0 obwód murów dawnej kuchni i sali, częściowo zachowany, częściowo odtworzony do wys. ok. 1,0 - 1,5 m nad dawne poziomy użytkowe. Brama wjazdowa mieści się w pobliżu płn. - wsch. narożnika zamku dolnego. Przedbramą - reliktem murowanego przedbramia i sucha fosa wykuta w skale.

Nad fosą oddzielającą zamek od starego miasta znajduje się drewniany most, którego trzy filary wykonane są okrągłaków układanych warstwami na przekładkę. Na nich oparto belki stalowe stanowiące wzdłużne elementy konstrukcyjne pod deskowanie mostu. Ostatni odcinek mostu znajduje się nad murami dawnego przedbramia. Obecna konstrukcja mostu pochodzi z lat 2006 - 2013.

¹⁸ Źródło: <http://zamki.res.pl/dobczyce.htm> oraz: Zbigniew Seweryn (Biuro Obsługi Budowy), PB Zamek w Dobczycach: odbudowa pomieszczenia w narożniku skrzydeł południowego i wsch. oraz nadbudowy dawnej bramy w skrzydle płd.; ibidem: Usytuowanie tarasu widokowego, podwyższenie bramy, uczytelnienie przedbramia; ibidem: Odbudowa pomieszczenia pietra skrzydła północnego (po.101A nad salą Kowalskiego), październik 2016

Zamek znajduje się w stanie trwałej ruiny. W okresie świetności obiekt posiadał w sumie ponad 70 sal i 3 wieże: bramną z zegarami, cylindryczną - w środku założenia oraz narożną - w półd. - zach. skrzydle. Pomieszczenia mieszkalne znajdowały się na zamku górnym i dolnym. Jeszcze pół wieku temu budowla była praktycznie niewidoczna na powierzchni ziemi. Mury częściowo przykryto dachami i w 1964 r. utworzono kilka komnat muzealnych. Można zobaczyć tu m.in. piec hutniczy z XIII w., katownię, loch, kaplicę, studnię. W 2016 r. podjęto kolejny etap prac mających na celu ograniczoną odbudowę w celu poprawy estetyki oraz uczynienia historycznych i architektonicznych walorów obiektu, lepsze przystosowanie do funkcji muzealnych. Powstaną: pomieszczenie drugiej kondygnacji w narożniku skrzydeł wsch. i półd., podwyższona zostanie dawna brama w skrzydle półd. i połączona z istniejącymi już przy niej pomieszczeniami, taras widokowy na murach istniejącej bramy, pomieszczenia piątra skrzydła półn.

• Zespoły zabudowy rezydencjonalnej

Kilka wsi w gminie posiadało zespół folwarczny połączony z siedzibą pańską, ogrodem i parkiem, w różny sposób warunkujący kształt przestrzenny wsi i ich rozwój gospodarczy. Po 1945 r. zespoły stopniowo ulegały degradacji. Obecnie ich większość zachowana jest w stanie szczątkowym, budynki gospodarcze i mieszkalne zostały rozebrane lub zmieniono ich funkcję, zaniedbane parki straciły swój charakter kompozycyjny.

1. Zespół dworski z pozostałością parku, Brzączowice nr 1

Obecnie teren Apipol -Kraków Przedsiębiorstwo Pszczelarskie, sp. z o.o. Dwór z 1920 r., park krajobrazowy XVIII/XIX w. Zespół usytuowany był we wsch. części wsi, znajdującej się w bezpośrednim sąsiedztwie zbiornika dobczyckiego. Kompozycja parku została znacznie przekształcona. Z dawnego założenia parkowego zachowały się pojedyncze okazy starodrzewu, nasadzenia topól włoskich oraz aleje lipowa i dębowa. Obecna zabudowa zespołu znacznie przekształcona.

2. Zespół dworski i pozostałość parku, Niezdów nr 7

Dwór z ok. 1830 r., drewniany spichlerz z ok. 1920 r., kamienna obora - poł. XIX w. Prostokątny, od półn. nieregularny teren zamknięty drogami i linią starodrzewu - od wsch. Częściowo zachowany układ ścieżek - podjazd wiodący do dworu z naroża półn. - wsch. i półd. - wsch. Budynki pierwotnie skupione były wokół prostokątnego podwórka, ob. zachowany dwór - na wsch. pierzei, obora - na półd. i niewielki spichrz. Dwór od podwórza oddzielony jest szpalerem drzew. Budynki w stanie dobrym.

3. Zespół dworski z parkiem, Sieraków nr 233

Pałac z 1847 r., park krajobrazowy z przełomu XVIII/XIX w. Zespół, usytuowany na półn. od wsi, złożony jest z prostokątnego dziedzińca otoczonego budynkami - na zach. i rozległego parku - na wsch. Do dziedzińca wiodzie aleja dojazdowa z kolistym podjazdem przed fasadę dworu. Teren uporządkowany, starannie zagospodarowany, zieleń parkowa pielęgnowana. Z terenu parku wyburzono stare budynki, wybudowane w l. 60 XX w., na potrzeby znajdującego się tu wówczas ośrodka kolonijno - wczasowego.

4. Zespół z dworem „Krzyworzeka”, Stadniki nr 37

Zespół powstał na przełomie XVIII i XIX w. Prostokątne założenie, w momencie powstania tworzące spójną całość, zostało w latach powojennych zmienione poprzez przekształcenie drogi prowadzącej do folwarku w drogę przelotową przebiegająca tuż przed dworem. Przecięła ona układ folwarku na dwie części, niszcząc dawny podjazd i ogródek. Obecnie są to dwie prostokątne części w otoczeniu zieleni: dwór - na płd. oraz zabudowania gospodarcze - na półn.: kamienne obora i stodoła. Pozostałe budynki gospodarcze zachowane w partii fundamentów.

5. Wyższe Seminarium Misyjne Księży Sercanów, Stadniki nr 81

Wzniesione w latach 1947 - 1948: dom zgromadzenia, kościół i seminarium z salą misyjną, w której wystawione są eksponaty z wypraw misyjnych do Afryki i Azji. W okresie międzywojennym folwark Krzyworzeka był własnością Wojciecha i Eleonory Michalików, których syn Stanisław wstąpił do zgromadzenia zakonnego Sercanów w Płaszowie; rodzice w wianie dla Stanisława darowali zgromadzeniu działkę w Stadnikach, na której wzniesiono zabudowania.

Zespół na planie litery L, której środek zajmuje wieloskrzydłowy budynek główny, od strony drogi wiejskiej poprzedzony ogrodem ozdobnym. Na półn. - zach. od niego znajdują się niewielkie zabudowania gospodarcze i ogród warzywny, na półn. wsch. - prostokątny park. Teren ogrodzony.

6. Zespół dworski Bednarskich, Stadniki nr 1

Zespół zlokalizowany w półn. - wsch. części wsi, przy drodze „Pod Górą”, na nieregularnym terenie o wrzecionowatym kształcie, ograniczony drogą i strumieniem, częściowo konturowanym zielenią. Dwór usytuowany w części półn. założenia, zabudowania gospodarcze - w części płd. Pierwotny układ zespołu nieczytelny. Dwór wzniesiony na pocz. XX w.; spichlerz z ok. 1920 r.: konstrukcja szkieletowa na ceglanych słupach, z drewnianymi ścianami; dach naczółkowy pierwotnie kryty dachówką. Drewniana kuźnia o konstrukcji zrębowej na kamiennej podmurówce, z k. XIX w.

7. Zespół dworski, Stojowice nr 1

Najprawdopodobniej w XVIII w. wybudowano drewniany budynek dworski, który spłonął, zaś w jego miejscu wzniesiono, w 1927 r., dwór murowany. Obecny dwór usytuowany jest w rozległym parku, w znacznej części założonym współcześnie, którego ozdobą są niewielkie stawy, fontanny z rzeźbami otoczone tarasami z różnymi gatunkami drzew i roślin ozdobnych.

• Cmentarze

Cmentarze - jako przestrzenie ukształtowane wg reguł kulturowych, związanych z religią i tradycją grzebania zmarłych, opatrzone cennymi zabytkami sztuki sepulkralnej, z zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu starodrzewu, stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego. Również cmentarze nieczynne. Obiekty te należy pielęgnować i eksponować w krajobrazie miejscowości. Niezależnie od stanu zachowania cmentarze powinny być oznakowane tablicami informacyjnymi.

Tabela nr 5. Wykaz cmentarzy i miejsc pocmentarnych na terenie gminy Dobczyce

MIEJSCOWOŚĆ, ADRES	DATOWANIE/ WYZNANIE/STATUS	OPIS
Dobczyce, cmentarz „Stróżnica” ul. Przedbronie dz. 1875/2	Cmentarz parafialny z pocz. XIX w. kaplica cmentarna z 1829 r. Czynny do 1838 r., ponownie w latach 1876 - 1899 po powiększeniu. Obecnie czynny.	Kaplica cmentarna zbudowana z regularnych ciosów kamiennych, na rzucie prostokąta zakończona absydą, z jednoprzestrzennym wnętrzem. Nakryta dachem dwuspadowym, z sygnaturką. W elewacji bocznej nawy okna w formie okulusów, w absydzie - okna arkadowe. Witraże. Nad wejściem ludowa rzeźba Chrystusa Frasobliwego. Poniżej kaplicy tzw. latarnia umarłych w formie klasycystycznej kolumny, z ok. 1800 r. Piękne nagrobki mieszczan z poł. XIX w. Sarkofagowy grobowiec Ludwika i Jakuba Turnau - właścicieli Dobczyc, z lat 60. XIX w.
Dobczyce, cmentarz na Jeleńcu ul. Kazimierza Wlk., dz. 1803	Cmentarz parafialny 1838 r.	Na zboczu Wzgórza Zamkowego, poniżej kościoła, od którego do nekropolii prowadzą schody, których szczyt zdobią posągi Matki Boskiej i św. Jana Nepomucena. Na wprost wejścia - pomnik konfederatów barskich z 1770 r. Pochowano tu też kustosza dobczyckiego zamku - W. Kowalskiego. W ostatnich latach gruntowna renowacja wielu nagrobków (kwesty Społecznego Komitetu Opieki Nad Zabytkami Dobczyc: nagrobek Józia Dziamy z 1900 r. (rzeźba), nagrobek Marii Drozdowicz, kamienne krzyże z 1847, 1848 i 1906 r., nagrobek Tekli Jeżowej oraz byłego proboszcza parafii dobczyckiej ks. Stanisława Zastawnika.
Dobczyce ul. Garncarska Wzniesienie Marwin	Cmentarz komunalny	Założony na terenie zbliżonym do prostokąta. W 2016 r. podjęto przebudowę cmentarza. Projekt porządkuje układ przestrzenny cmentarza - oś główna przebiega równolegle do ul. Garncarskiej łącząc parking przy ul. Obwodowej z placem przed kaplicą. Po wejściu na cmentarz znajdziemy się na półkolistym placu z ławkami otoczonym zielenią. W perspektywie osi - na podniesionym terenie - kaplica a poniżej kolumbarium. Ponadto wykonana zostanie nowa nawierzchnia z kostki brukowej w miejsce istniejącej nawierzchni betonowej oraz na alejkach.
Dobczyce cmentarz wojenny żołnierzy WP. i Armii Czerwonej, Stoki góry Jałowcowej	1948 r. Cmentarz założony dla zwłok żołnierzy sowieckich ekshumowanych z miejscowości powiatu myślenickiego. Pochowanych jest tu 369 żołnierzy	Założony na planie prostokąta, ogrodzenie z kamiennych słupów połączonych betonową balustradą. Obiekt zamyka dwuskrzydłowa furta z metalowych rur, zwieńczona krzyżem. Główny element - kamienna ściana pomnika, w którą wymurowana jest tablica z napisem: 1939 - 1945/CMĘTARZ WOJENNY POLSKO - RADZIECKI W DOBCZYCACH/poniżej: CHWAŁA POLEGŁYM. W skrzydłach ściany - kamienne urny. Na cmentarzu

	radzieckich z 38 Armii poległych w rejonie Dobczyc i Droginii	znajduje się 6 mogił ziemnych prostopadłych do alei gł. Na jednej z mogił - betonowy krzyż na wysokim postumencie. Na frontowej ścianie postumentu wnęka na tablicę.
Dobczyce cmentarz przy kościele św. Jana Chrzciciela	XIII w. Kamienna dzwonnica z 1885 i 1874 r.	Prostokątny obszar konturowany drzewami - grupa zabytkowych lip, z budynkiem kościoła pośrodku. Kamienna dzwonnica w formie trójprzelotowego łuku triumfalnego, zbudowana w z kamienia ciosowego.
Dziekanowice cmentarz przykościelny w zespole z sanktuarium	XIII w. Dzwonnica drewniana XVIII w.	Owalny teren konturowany łukiem szosy wiejskiej, otoczony kamiennym murem, wzdłuż wewnętrznej granicy obsadzony drzewami; pozostały teren porasta trawa. Obok kościoła - dzwonnica o konstrukcji słupowej, dachu namiotowym krytym gontem. Kilka grobów mieszkańców parafii - ostatni pochówek miał tutaj miejsce pod koniec XIX w.

II. Historyczne obiekty budowlane

• Rezydencje

1. Dwór w Brzączowicach

Zdjęcie nr 2. Dwór w Brzączowicach

Budynek dworu, pierwotnie usytuowany na przedłużeniu alei lipowej, wzniesiony został w 1920 r. na miejscu starszego. Piętrowy, na rzucie prostokąta, nakryty mansardowym dachem, z płytkim ryzalitem zwieńczonym trójkątnym szczytem i z portykiem kolumnowym - w elewacji pld. Obecnie zlikwidowano mansardowy dach, wzniesiono dodatkową kondygnację; z dawnego budynku zachowało się licowane kamieniem przyziemie oraz portyk zwieńczony balkonem z ozdobną balustradą.

2. Dwór w Niezdowie

Zdjęcie nr 3. Dwór w Niezdowie

Obecny dwór pochodzi z ok 1830 r., został wzniesiony na miejscu znacznie starszego. Drewniany budynek o konstrukcji zrębowej, tynkowany, malowany, z drewnianym licowaniem szczytów. Wzniesiony na rzucie prostokąta, parterowy, częściowo podpiwniczony kamiennymi sklepieniami piwnicami. Dwuspadowy dach pierwotnie kryty gontem, obecnie blachodachówką. Symetryczna elewacja frontowa szeroko frontowa, siedmioosiowa. Na osi fasady drewniany ganek, wsparty na słupach i zwieńczony trójkątnym przyczółkiem z ażurowym detalem snycerskim. Drzwi wejściowe dwuskrzydłowe, okna sześciopolewe.

3. Pałac w Sierakowie

Zdjęcie nr 4. Pałac w Sierakowie

Pałacyk z 1847 r. o cechach klasycystycznych, wzorowany na rezydencjonalnej architekturze francuskiej, zbudowany w miejscu dworu wzmiankowanego w 1694 r., przebudowany w k. XIX i pocz. XX w. W czasie wojny majątek przejęła administracja niemiecka, następnie Skarb Państwa i Uzdrowiska Krakowskie, które urządziły tu szpital uzdrowiskowy.

Znacznie rozcłonkowany budynek dwu- i trójkondygnacyjny, podpiwniczony, nakryty dachem mansardowym i dwuspadowymi dachami siodłowymi; dachy rozcłonkowane lukarnami zamkniętymi półkoliście. Wzniesiony na planie prostokąta z bocznym skrzydłem - od strony elewacji wsch. W centralnej części fasady - trójkondygnacyjny ryzalit, poprzedzony sześciokolumnowym portykiem dźwigającym balkon. W elewacji tylnej - usytuowany portyk

dwukolumnowy, wspierający wykusz kondygnacji 1 piętra. Ściany murowane z cegły i kamienia, tynkowane; detal architektoniczny (gzymsy, opaski okien) wypracowane w tynku.

4. Dwór „Krzyworzeka”, Stadniki 37¹⁹

Zdjęcie nr 5. Dwór „Krzyworzeka”, Stadniki 37

Dwór powstał na przełomie XVIII/XIX w. Przez lata był w posiadaniu właścicieli Stadnik, pod koniec XIX w. kupili go Żydzi: Abraham Stahl i Samuel Rosenblum, potem - Michał Bednarski. W okresie międzywojennym folwark był własnością Wojciecha i Eleonory Michalików.

Budynek murowany, na rzucie prostokąta, podpiwniczony, dwukondygnacyjny, nakryty wysokim czterospadowym dachem. Elewacje gładko tynkowane, z wydatnym gzymsem kordonowym i boniowanymi narożnikami. Elementem dekoracyjnym fasady frontowej jest dwukolumnowy portyk podtrzymujący balkon o ozdobnej, żeliwnej balustradzie. Kolumny kanelowane, jońskie.

5. Dwór Bednarskich, Stadniki 1

Zdjęcie nr 6. Dwór Bednarskich, Stadniki 1

Budynek z pocz. XX w. Murowany z kamienia, tynkowany; detal architektoniczny wypracowany w tynku, cokół i boniowanie naroży - z kamienia. Wzniesiony na rzucie prostokąta, podpiwniczony, parterowy, z użytkowym poddaszem, nakryty dachem dwuspadowym z szeroko wysuniętym okapem podtrzymywanym przez dekoracyjne wsporniki i ozdobne zastrzały. Na osi frontowej połączy dachu facjata. W fasadzie portyk czterokolumnowy dźwigający balkon; kolumny osadzone na wysokich, prostopadłościennych

¹⁹ Dwory i klasztor w Stadnikach: <http://www.dworymalopolski.pl/453,2114,ARCHITEKTURA.htm>

cokołach, między którymi rozpięta balustrada tralkowa. W tylnej elewacji drewniany krużganek z ozdobną balustradą, przykryty przedłużonym okapem dachu. Okna prostokątne w profilowanych opaskach ze zwornikiem w kluczu, z dekoracyjnymi rombami w podokiennikach. Oryginalna stolarka okienna i drzwiowa z elementami secesji.

6. Klasztor i Wyższe Seminarium Misyjne Księży Najświętszego Serca Jezusowego oraz kościół, Stadniki 81

Zdjęcie nr 7. Klasztor i Wyższe Seminarium Misyjne Księży Najświętszego Serca Jezusowego oraz kościół, Stadniki 81

Klasztor został wzniesiony w latach 1946 - 1948, rozbudowany w późniejszym okresie. Przed budynkiem Seminarium stoi pomnik francuskiego księdza Leona Jana Dehona (1843 - 1925), założyciela zgromadzenia. Seminarium posiada bogate zbiory etnograficzne przywiezione przez księży z misji w Afryce i Azji.

Budynek założony na znacznie rozczłonkowanym, wieloskrzydłowym planie, z licznymi aneksami, ryzalitami i przybudówkami oraz kościołem włączonym w obrys jednego ze skrzydeł. Poszczególne człony podpiwniczone, dwu- i trójkondygnacyjne, nakryte dachami czterospadowymi i namiotowymi, część - o połaciach rozczłonkowanych facjatkami.

Kościół z fasadą wieżową, z cebulastym hełmem w zwieńczeniu wieży. Ściany murowane z cegły, gładkie, bez podziałów, na kamiennym cokole zwieńczonym wydatnym gzymsem. W fasadzie kościoła kamienne wstawki w narożach wieży i wielokrotnie profilowane gzymсы koronujące, wypracowane w tynku.

7. Dwór w Stojowicach

Zdjęcie nr 8. Dwór w Stojowicach

Parterowy budynek z użytkowym poddaszem, nakryty mansardowym dachem z naczółkami. W fasadzie - usytuowany niesymetrycznie w stosunku do osi środkowej -

portyk na czterech kolumnach dźwigających trójkątny szczyt z owalnym okienkiem pośrodku. Od strony ogrodowej - czterokolumnowy ganek z otwartym tarasem usytuowanym na poziomie poddasza. Okna ścian wzdłużnych rozmieszczone niesymetrycznie.

- **Kościoty**

1. Kościół parafialny pw. MB Wspomożenia Wiernych w Dobczycach

Zdjęcie nr 9. Kościół parafialny pw. MB Wspomożenia Wiernych w Dobczycach

Zbudowany w latach 1947 - 1949 kościół neoromański. Trójnawowa bazylik z wysokim, wielobocznie zamkniętym prezbiterium ujętym parterowymi aneksami i z wieżą w elewacji zach., nakrytą stromym ostrosłupowym dachem z trójkątnymi szczykami u nasady. Ściany murowane z kamienia, oszkarpowane. Okna prezbiterium i naw bocznych - zamknięte łukiem okrągłym, w ścianie nawy głównej - okulusy. We wnętrzu sklepienie kolebkowe z lunetami, na gurtach. Ściany zdobione polichromią (sceny z życia Jezusa).

2. Kościół pw. św. Jana Chrzciciela i dzwonnica w Dobczycach

Zdjęcie nr 10. Kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Dobczycach

Zdjęcie nr 11. Dzwonnica przy kościele pw. św. Jana Chrzciciela w Dobczycach

Klasykistyczny, o cechach stylu józefińskiego. Pierwszy z XIII w., kolejny - z ok. 1590 r. - działał do 1790 r., zamknięty z powodu złego stanu, obecny z lat 1828 - 1834.

Budynek murowany z kamienia łączonego z cegłą. Zwarty, orientowany, wzniesiony na rzucie krzyża łacińskiego, jednonawowy z wieżą od zach., wbudowaną w korpus kościoła. Do prezbiterium przylegają czworoboczne aneksu: kruchta i zakrystia. Wnętrze nakryte przęsłami sklepienia żaglastego na gurtach.

Kamienna dzwonnica w formie trójprzelotowego łuku triumfalnego, zbudowana w 1855 r. z kamienia ciosowego. Początkowo miała dwie arkady, w 1874 r. dodano trzecią.

3. Kościół pw. Marii Magdaleny w Dziekanowicach

Zdjęcie nr 12. Kościół pw. Marii Magdaleny w Dziekanowicach

Romański kościół pw. św. Marii Magdaleny i Mikołaja wzmiankowany jest w XIII w. Wg T. Rzebika powstał w latach 1150 - 1190, w XVII - XVIII w. został przebudowany w duchu baroku. W barokowych wnętrzach zachowało się romańskie prezbiterium, w początkowym okresie pełniące funkcje nawy. Na ścianach kościoła odkryto polichromię z XII w., przedstawiającą sceny z Nowego Testamentu związane z dzieciństwem Chrystusa: Zwiastowanie, Narodzenie, Hołd Trzech Króli oraz postacie archaniołów Michała i Gabriela. Świątynia była dwukrotnie rozbudowywana. Obok kościoła znajduje się drewniana dzwonnica o konstrukcji słupowej - z XVIII w.

W XVII w. pojawił się cudowny obraz Matki Bożej Dziekanowskiej. W 1943 r. Watykan nadał wizerunkowi tytuł Macierzyństwa NMP i zezwolił na obchody październikowej uroczystości odpustowej. W latach 1960 - 1966 wybudowano nowy kościół, jako wotum za

tysiąclecie chrztu Polski. Przeniesiono tu cudowny obraz. Natomiast stary kościół pw. Marii Magdaleny po remoncie udostępniono zwiedzającym.

Kościół orientowany, jednonawowy z węższym, prosto zamkniętym prezbiterium z zakrystią i kruchtą, oszkarpowany. Budynek murowany z piaskowca, częściowo tynkowany, szczyty nawy licowane deskami, szczyt prezbiterium - ceglany. W zwieńczeniu dachu sygnaturka.

• Kapliczki²⁰

Kapliczki przydrożne - niewielkie budowle kultowe, fundowano jako dary wotywnie i obrzędowe, odwieczny element krajobrazu kultowego Polski. Powstawały spontanicznie, jako przejaw zbiorowej lub prywatnej inicjatywy. Najstarsze były budowane z inicjatywy elit społecznych, dopiero później stały się domeną kultury chłopskiej. Są dziełami różnej jakości, poczynając od rutynowych warsztatów doby baroku, poprzez spontaniczne dzieła twórców ludowych, aż po wyroby współczesne.

Najstarsze kapliczki zachowane na terenie gminy Dobczyce pochodzą z XVII w., większość - z XIX w. W krajobrazie kulturowym gminy Dobczyce mają bardzo istotne znaczenie - jest ich 90.

Wśród figur przydrożnych występują 2 typy: architektoniczny i rzeźbiarski:

1. Kilkukondygnacyjny kamienny słup, którego ściany ozdobione są z trzech stron płaskorzeźbami. Na szczycie - figura świętego lub kamienny krzyż. Czasem figura umieszczona jest we wnęcie, a całość zamyka dwuspadowy daszek zwieńczony rzeźbą świętego, kamiennym lub żelaznym krzyżem. Na cokole zwykle daty, nazwiska fundatorów, niekiedy - twórców. Do najstarszych przykładów tego typu należy kapliczka z dawnego folwarku Gaik z Brzezowej, której ściany zdobią płaskorzeźby przedstawiające Chrystusa Frasobliwego i trzy nieznane święte, pochodząca zapewne z XVII w. Późniejszy przykład - figura z 1860 r. w Kornatce - to przykład powszechny w XIX w. Figura z Dobczyc z 1863 r. jest przykładem kapliczek, których zwieńczenie stanowi kamienny krucyfiks i stojące pod nim postacie św. Jana i Marii.
2. Drugi typ figur - bardziej rozpowszechniony. Składa się z kamiennej figury świętego, ustawionej na profilowanym cokole, pokrytym najczęściej dekoracją ornamentalną, z tablicą fundacyjną na froncie. Do najbardziej popularnych przedstawień należy wizerunek Chrystusa upadającego pod krzyżem - tzw. Chrystusa Nazareńskiego. Do najstarszych figur przydrożnych tego typu na terenie gminy, należy posąg św. Floriana w Dobzyczach (1768 r.). Większość pochodzi z lat 40. XIX w. i końca XIX w.

²⁰ Półtorak J. „Rejestr kapliczek w gminie Dobczyce, w ramach Programu Wojewódzkiego „Konserwator”.

• **Pomniki, miejsca pamięci**

Tabela nr 6. Pomniki i miejsca pamięci na terenie gminy Dobczyce

MIEJSCOWOŚĆ	OPIS
Brzezowa na terenie szkoły podstawowej, przeniesiony ze starej szkoły, z terenu obecnie zalanego wodą.	„Pomnik Grunwaldu” - kamienny obelisk z okolicznościowym napisem, ufundowany w 1910 r. przez mieszkańców z okazji 500 rocznicy zwycięstwa pod Grunwaldem.
Kędzierzynka Pomnik Niepodległości Polski znajdujący się przy drodze, koło starej szkoły w Kędzierzynie	Pomnik został ufundowany w 1928 r. przez mieszkańców Kędzierzynki, w 10 rocznicę niepodległości Polski.

• **Zabytki techniki**

1. Stary Młyn w Dobzycach, Plac Zgody; do 1845 r. na jego miejscu rozlewał się staw „Grojce”, który zasypano w związku z przedłużeniem młynówki górnej. Nieco dalej, po lewej stronie znajduje się budynek (obecnie sklep AGD) niegdysiejszego młyna Janiczka. Czynny był do 1961 r. Obecny kształt jest wynikiem przebudów.

2. Most na Rabie. Raba w okolicy obecnego mostu rozlewała się bardzo szeroko, a jej bagniste koryto sięgało w pobliże dzisiejszego rynku. Dopiero w 1896 r. dokonano regulacji rzeki pod miastem, koryto przesunięto na północ, a brzegi połączono pierwszym drewnianym mostem (wcześniej przejeżdżało się brodem). Obecny most zbudowano w 70. latach XX w. obok starego. Reliktami dawnego mostu są najprawdopodobniej dwie figury kamienne stojące na szczycie schodów prowadzących do kościoła na starym mieście (tak wynika z fotografii starego mostu, przy czym nie wiadomo, czy te figury nie były wcześniej lokowane w innym miejscu a na potrzeby „uświetnienia” mostu nie zostały tam ustawione).

5.6.2. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Jest to rodzaj dziedzictwa, które jest przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, także umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Obowiązkiem władz gminy jest podjęcie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie

i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

• Charakterystyka ogólna

Teren gminy Dobczyce zamieszkuje grupa etnograficzna - Krakowiacy Zachodni ²¹. Centrum obszaru jest Kraków. Pod względem gospodarczym był to teren rolniczo - przemysłowy, gdzie oprócz tradycyjnej gospodarki rolniczej i przyzagrodowej hodowli, ludność okoliczna znajdowała pracę w przemyśle. Dobrze rozwijało się tradycyjne rzemiosło.

Tradycyjne budownictwo stanowiły najczęściej zagrody wielobudynkowe. Biedniejsza ludność mieszkała w chatach, gdzie pod jednym dachem była część mieszkalna i gospodarczo - hodowlana. Budynki były drewniane o konstrukcji zrębowej, a dwu- i czterospadowe dachy kryto słomą. Charakterystyczne były stodoły zrębowe pięcio-, sześć- i ośmioboczne.

• Strój regionalny

Strój męski - najbardziej charakterystyczne nakrycia głowy to tzw. krakuska - czerwona rogatywka z pawim piórem, obszyta czarnym barankiem, magierka - czapka z wełny, wykonana na drutach techniką pończoszniczą, a następnie sfolowana lub celender - wysoki czarny kapelusz. Typowym okryciem wierzchnim była biała, zapinana na haftki sukmana ze stojącym kołnierzem, najczęściej ozdabiana czarnymi lub amarantowymi chwastami. Pod sukmanę wkładano białą koszulę i granatowy kaftan. Portki były płócienne - w czerwone lub niebieskie prążki, lub sukienne - granatowe lub niebieskie. Szerokie spodnie wkładano w wysokie buty. Stroju dopełniał skórzany pas, nabijany gwoździkami, do których przypinano torebki.

Strój kobiecy - męzatkanie krakowskie zakładały na głowę chusty wiązane w czepiec. Chusty były czerwone lub białe, haftowane: główny haft występował na opadającym na plecy rogu chusty. Strój kobiecy składał się z białej, haftowanej koszuli, płóciennej halki, kwiecistej, tybetowej spódnicy, zapaski i gorsetu. Najważniejszym elementem stroju był gorset. Do najpiękniejszych zalicza się starszy typ gorsetu - z 2 poł. XIX w. - ciemnogramatowy z dużą ilością kaletek w talii, zdobiony perłowymi guzikami. Najpopularniejsze były gorsety czarne lub granatowe, naszywane pasmanterią, kolorowymi guzikami, koralikami i cekinami. Z czasem zaczęto gorsety ozdabiać haftami; podobnie jak wierzchnie kaftaniki, tzw. katanki. Spódnice były kwieciste i szerokie, często zakładano po dwie lub nawet trzy spódnice, aby nadać im obfity kształt. Na spódnice zakładano płócienne lub tiulowe zapaski. Na plecy Krakowianki zarzucały duże chusty naramienne, kraciaste lub z motywami wschodnimi. Całości stroju dopełniały czerwone korale. Na nogi zakładały buty z cholewami lub wiązane trzewiki.

Na uwagę zasługuje fakt, że strój krakowski został strojem ludowym polskim, a nawet strojem narodowym. Szczególnie rogatywka z pawim piórem stała się symbolem Polski. „Odkrycie” stroju krakowskiego nastąpiło z k. XVIII w. Stał się on mundurem w powstaniu listopadowym, styczniowym i Wiośnie Ludów. Biała sukmana z czerwonymi wyłogami i rogatywka, była w pewnym okresie demonstracją polskich barw narodowych. Nasilenie

²¹ Źródło: <http://www.dialektologia.uw.edu.pl/index.php?l1=opis-dialektow&l2=dialekt-malopolski&l3=krakowskie&l4=krakowskie-kultura>, źródło: <http://www.mcksokol.pl/410,1177,ETNOGRAFIA.htm>

mody na strój krakowski przypada na poł. XIX w. Pojawia się zwyczaj przebierania służby dworskiej w stroje krakowskie. Charakter widowiskowy miały wprowadzane w 2 poł. XIX w. banderie krakowskie tj. grupy odświętnie ubranych Krakowiaków na koniach, którzy brali udział w różnych ważnych uroczystościach.

W węższym znaczeniu termin „Krakowiacy” oznacza mieszkańców najbliższych okolic Krakowa, w tym przypadku dzieli się ich na grupy: bronowicką, zabierzowską, lisiecką, flisacką, mogiłą i tzw. Ogrodników ze wsi podmiejskich. Folklor Krakowiaków wcześniej stał się obiektem zainteresowania ludoznawców, a w okresie Młodej Polski - także artystów (Stanisława Wyspiańskiego, Lucjana Rydla, Włodzimierza Tetmajera). Jednym z najważniejszych dzieł poruszający folklor Krakowiaków jest „Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale” - opera Wojciecha Bogusławskiego z muzyką Jana Stefaniego wystawiona w niedzielę 1 marca 1794 r. w Teatrze Narodowym w Warszawie. Uważana za pierwszą operę narodową.

• **Obrzędy i zwyczaje**

W obrzędowości dorocznej tego regionu wyróżniają się święta Bożego Narodzenia i Wielkanocy. Do dziś zachowała się tradycja kołędowania z Turoniem, Kobytką, z szopką czy Herody. W okresie wielkanocnym najbardziej znane na tym terenie są misteria Męki Pańskiej w Kalwarii Zebrzydowskiej, ale spotkać można także grupy przebierańców m. in. Śmirgutników, Siuda - Baba, Pucheroków, Pucheroki - to chłopcy w niezwykle barwnych, szpiczastych czapkach na głowie i twarzami umazanymi sadzą; zwyczaj ten narodził się jeszcze w średniowieczu.

Zwyczaje weselne. Pierwszym etapem zawierania małżeństwa były tzw. swaciny i zrękowiny, polegające na odwiedzeniu domu dziewczyny przez ojca kawalera i swatów w celu uzyskania zgody na ożenek. Po ustaleniu wszelkich spraw majątkowych młodzi uzyskiwali błogosławieństwo rodziców i mogli dać na zapowiedzi. W Krakowskim wesele trwało kilka dni (u najbogatszych cały tydzień, u najbiedniejszych dwa dni) i było wydarzeniem oczekiwanym przez całą wieś. Gości zapraszali drużbowie, którzy odwiedzając domostwa popisywali się przygotowanymi na tę okazję przyśpiewkami. Wesela odbywały się najczęściej jesienią, po skończonych pracach polowych lub zimą, w zapusty.

• **Kuchnia regionalna**

Głównymi składnikami, które pojawiały się w kuchni wsi krakowskiej, były ziemniaki, kasza, groch, kapusta i inne warzywa, rzadziej mięso. Gospodarstwa były samowystarczalne, gospodynie same meły mąkę i piekły chleb, robiły masło i sery, samodzielnie kiszono ogórki i kapustę. Do najpopularniejszych potraw z regionu należały: groch z kapustą (znany również w innych częściach Polski), hulajdy - kluski z surowych ziemniaków, przygotowywane na różne sposoby, zalewajka i wodzianka, potrawy z kaszy.

• **Twórczość ludowa**

W sztuce ludowej popularne są rzeźby w drewnie, a także w kamieniu. Tematy najczęściej poruszane, to przedstawienia Matki Boskiej z Dzieciątkiem i Chrystusa (Upadającego, Frasobliwego i Ukrzyżowanie). Wyróżniającym elementem sztuki ludowej są skrzynie malowane. Typowym dla wszystkich skrzyń krakowskich był motyw wolic oczu i kwiatonów wyrastających z dzbanów o esowatych uszach. Posługiwano się także motywem

wianków. Tło skrzyń głównie zielone, ale spotykane było także żółte. Motywy kwiatowe pojawiały się na kredensach. Na ścianach wieszano święte obrazy lub makatki, które często związane były z folklorem muzycznym regionu (np. z popularnym krakowiakiem).

W folklorze muzycznym i słownym główne tematy związane są z obrzędowością rodzinną i doroczną, a dla muzycznego charakterystyczne są krakowiaki. Lokalnie noszące różne nazwy albo od miejsca pochodzenia albo od sposobu tańczenia. Piosenki związane były zazwyczaj z obrzędowością, zwyczajami i codziennym życiem wsi.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- O - OPPORTUNITIES, czyli okazje,
- T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej przedstawione zostały wyniki analizy SWOT (Tabela nr 7), skoncentrowanej wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego w gminie Dobczyce. Oznacza to, że obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe. W tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego Programu - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem kilkusetletnia historia gminy, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 7. Analiza SWOT

SILNE STRONY GMINY DOBCZYCE	SŁABE STRONY GMINY DOBCZYCE
<ul style="list-style-type: none"> • korzystne położenie geograficzne; • walory przyrodniczo - krajobrazowe, w otoczeniu Zbiornika Dobczyckiego; • dobre warunki do rozwoju różnych form turystyki; • występujące formy prawne ochrony przyrody; • opracowana gminna ewidencja zabytków; • punkt informacji turystycznej promujący walory turystyczne gminy; • różnorodność oferty kulturalnej i sportowej; • przywiązanie do tradycji; • oznakowane piesze, rowerowe szlaki turystyczne; • samodzielność i odrębność gminy wynikająca m.in. z historii, tradycji, posiadanych zasobów, spójności przestrzennej; • organizowane liczne imprezy kulturalne; • prężnie działające Muzeum Regionalne PTTK im. W. Kowalskiego w Dobczycach; • działalność gminnych instytucji kultury; • otwarcie na współpracę międzynarodową, w tym z gminami partnerskimi Versmold, Sarriskie Michalany; • udział w projekcie Skansenova. 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczający stan zabezpieczenia zabytków i postępujący proces ich niszczenia; • niewielki stan środków finansowych na ochronę zabytków; • znikoma edukacja na temat ochrony dziedzictwa kulturowego; • mało skuteczna promocja dziedzictwa kulturowego regionu; • niedoinwestowanie w ośrodkach wypoczynkowych; • niedostatecznie rozwinięta oferta spędzania wolnego czasu; • brak kompleksowych, spójnych produktów turystycznych, obejmujących różnego typu walory; • niedostatecznie rozwinięta branża turystyczna i około turystyczna (niewystarczająca liczba hoteli, punktów gastronomicznych, obiektów infrastruktury turystycznej, itp.); • centrum miasta Dobczyce skupione wokół drogi gminnej o dużym natężeniu ruchu drogowego.

<p style="text-align: center;">SZANSE GMINY DOBCZYCE</p>	<p style="text-align: center;">ZAGROŻENIA GMINY DOBCZYCE</p>
<ul style="list-style-type: none"> • fundusze pomocowe; • podniesienie poziomu życia ludzi; • wykorzystanie walorów przyrodniczych i zasobów kulturowych dla rozwoju turystyki; • bliskość miast Myślenice, Wieliczka, Kraków, dzięki czemu mieszkańcy mają dogodny dostęp do usług społecznych niedostępnych na terenie gminy lub niedostatecznie dostępnych na terenie gminy; • wzrost świadomości w widzeniu obiektu zabytkowego jako miejsca do życia i jako lokowanie kapitału; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • tworzenie związków gminnych; • rozwój usług turystyczno - hotelarskich; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • możliwość promowania gminy jako miejsca czystego ekologicznie; • wzrost rangi aktywnego wypoczynku w kształtowaniu się nowego stylu życia i spędzania wolnego czasu; • wzrost kulturalnych aspiracji ludności; • rozwój działalności gospodarczej o charakterze turystycznym na bazie dziedzictwa kulturowego; • wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego. 	<ul style="list-style-type: none"> • słabe zainteresowanie ze strony inwestorów zewnętrznych; • brak jasnych i przejrzystych przepisów regulujących działania przy obiektach zabytkowych niewpisanych do rejestru zabytków; • konkurencyjna oferta kulturalna i edukacyjna miast Myślenice, Wieliczka, Kraków, co zmniejsza popyt na usługi placówek gminnych; • brak realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki; • niestabilna polityka państwa; • brak mechanizmów efektywnego wdrażania strategii, planów, programów itp.; • brak dostatecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych (niewpisanych do rejestru zabytków); • zastój rozwoju turystyki; • postępująca degradacja stanowisk archeologicznych; • skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem pieniędzy z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • przywiązanie do tradycyjnych form gospodarowania na wsi; • degradacja krajobrazu kulturowego w wyniku presji urbanistycznej; • zanik wrażliwości na regionalne wartości zabytkowe w budownictwie prywatnym i publicznym.

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

W oparciu o ustawowe cele programu opieki nad zabytkami, informacje o zasobach dziedzictwa kulturowego gminy oraz o możliwościach i perspektywach rozwoju gminy, sformułowano następujące cele GPOnZ:

- systematyczne realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i trwała poprawa stanu ich zachowania,
- wykreowanie atrakcyjnego wizerunku gminy oraz budowanie tożsamości, a także podnoszenie atrakcyjności gminy i wykorzystanie zabytków dla potrzeb społecznych i turystycznych,
- powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w środowisku mieszkańców gminy,
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- wykorzystanie funduszy krajowych i funduszy strukturalnych unii europejskiej w działaniach samorządu w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony zabytków.

Na podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego gminy, oceny opracowań strategicznych dotyczących rozwoju społeczno - gospodarczego gminy zostało opracowanych dwa priorytety, które są rozwinięciem celów GPOnZ. Do realizacji priorytetów wyznaczono kierunki działania wraz z zadaniami. Czynności te osiągnięte zostaną w perspektywie długofalowej, wieloletniej, których ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom gminy właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego gminy.

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

1. Podjęcie działań, mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego gminy, na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne.

ZADANIA:

I.1.1. Współpraca z organizacjami turystycznymi w zakresie ustalenia potrzeb rozwoju bazy turystycznej i propagowania walorów gminy oraz rozwinięcia informacji turystycznej w miejscach najliczniej uczęszczanych przez turystów.

I.1.2. Opracowanie zintegrowanego systemu informacji wizualnej obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego gminy Dobczyce, np. informacje o znanych postaciach zamieszkujących kiedyś tereny gminy, spis zabytków i stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenie gminy (zawierający krótki opis każdego z nich).

I.1.3. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej Wzgórza Staromiejskiego - Wykorzystanie potencjału otoczenia Zbiornika Dobczyckiego dla stworzenia oferty turystycznej i rekreacyjnej.

2. Rozszerzenie zasobów prawnych form ochrony zabytków gminy.

ZADANIA:

I.2.1. Bieżąca aktualizacja i weryfikacja obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

I.2.2. Uwzględnianie ochrony zabytków przy planowaniu zadań inwestycyjnych gminy.

I.2.3. Uwzględnienie postulatów ochrony dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczych w treści dokumentów planistycznych, między innymi przy zmianie istniejących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

I.2.4. Prowadzenie monitoringu możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, w tym również z różnych programów i inicjatyw europejskich, przeznaczonych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.

3. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

ZADANIA:

I.3.1. Działania mające na celu ochronę i zapobieganie dewastacji kapliczek, krzyży, znajdujących się na terenie gminy, poprzez odpowiednie zabezpieczenia, np. za pomocą zadaszenia, ogrodzenia.

I.3.2. Utrzymanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo - konserwatorskich przy obiektach zabytkowych oraz dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach zabytkowych.

Dla tego zadania zaplanowano między innymi prace związane z aranżacją ruin zamkowych z częściową ich nadbudową, ujętej w „Projekcie koncepcyjnym aranżacji z częściową nadbudową ruin zamkowych” wykonanym w roku 2004 na zlecenie gospodarza obiektu, czyli Oddziału PTTK w Dobczycach, oraz „Program funkcjonalno - użytkowy dla zespołu zamkowego w Dobczycach” oprac. w 2016 r., uzgodnione przez WKZ w Krakowie oraz Koncepcję z 2016 r. Zakres prac:

1. Wykonanie projektu budowlanego odbudowy piętra pomieszczenia w narożniku skrzydeł południowego i wschodniego, przewidziano podwyższenie dawnej bramy w skrzydle południowym i połączenie istniejącego pomieszczenia obok bramy z uzyskanymi pomieszczeniami nad bramą;

2. Podwyższenie budynku istniejącej bramy, uczytelnienie reliktyw dawnego przedbramia i wykonanie tarasu widokowego w narożniku południowo wschodnim zamku górnego.

3. Wykonanie projektu budowlanego odbudowy piętra pomieszczenia w skrzydle pld. zamku dolnego i ptn. zamku górnego.

I.3.4. Prowadzenie okresowych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w celu wytypowania

najbardziej zagrożonych, wymagających niezbędnych remontów, na tej podstawie opracowanie planu remontów.

I.3.5. Udział w projekcie Skansenova. Zadania zaplanowane w projekcie obejmują:

- opracowanie dokumentacji obejmującej prace konserwatorskie oraz scenariusz wystawy;
- prace konserwacyjne i restauratorskie przy 4 obiektach zabytkowych skansenu, remont obiektów z przeznaczeniem na magazyny studyjne oraz uporządkowanie terenu w otoczeniu skansenu;
- zabezpieczenie obiektów Skansenu przed kradzieżą i zniszczeniem;
- konserwację zabytków ruchomych oraz zabytkowych muzealiów;
- zakup trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej;
- modernizację wystawy stałej Skansenu.

I.3.5. Doradztwo w przygotowywaniu wniosków o dofinansowanie.

I.3.6. Opracowanie systemu nagradzania za najlepiej utrzymany zabytek w gminie.

4. Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

ZADANIA:

I.4.1. Podnoszenie poziomu wykształcenia pracowników Urzędu Gminy i Miasta zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez przeprowadzanie odpowiednich szkoleń.

I.4.2. Opracowywanie ofert prac sezonowych dla bezrobotnych mieszkańców gminy przy bieżących pracach pielęgnacyjnych i porządkowych prowadzonych na terenie zabytkowych parków i cmentarzy.

I.4.3. Współpraca z Urzędem Pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną.

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy.

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

1. Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy.

ZADANIA:

II.1.1. Umieszczenie na stronie internetowej gminy gminnej ewidencji zabytków wraz z kartami obiektów.

II.1.2. Zapoznanie mieszkańców z zagadnieniami dotyczącymi gminnej ewidencji zabytków oraz przybliżenie skutków prawnych z tym związanych.

II.1.3. Stworzenie „vademecum” poświęconego zabytkom dla właścicieli obiektów zabytkowych.

II.1.4. Opracowanie interaktywnej mapy gminy z naniesioną lokalizacją obiektów zabytkowych, ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego.

2. Popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym gminy.

ZADANIA:

II.2.1. Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy.

II.2.2. Wspieranie działalności edukacyjnej skierowanej do młodzieży szkolnej poprzez organizowanie dla niej: konkursów szkolnych popularyzujących historię gminy oraz jego zabytki.

II.2.3. Nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego.

II.2.4. Utrzymanie i opracowanie nowych szlaków turystycznych, wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.

II.2.5. Wspieranie konkursu na pomysł na trasę dydaktyczną.

II.2.6. Propagowanie wśród mieszkańców prowadzenia działalności agroturystycznej połączonej ze zwiedzaniem regionu.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.), Burmistrz zobowiązany jest do sporządzania, co dwa lata, sprawozdań z realizacji GPOnZ i przedstawiania ich Radzie Miejskiej. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do wypełnienia w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność ich zrealizowania.

Dla priorytetu I - Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego gminy, przyjmuje się następujące wskaźniki oceniające poziom realizacji programu opieki nad zabytkami:

- ilość umieszczonych tablic;
- czy opracowano zintegrowany systemu informacji wizualnej;
- czy wprowadzono nowe przepisy, czego dotyczyły, w jakich znalazły się dokumentach;
- czy gminna ewidencja zabytków była aktualizowana, czy wykreślono z niej jakieś obiekty, czy dodano jakieś obiekty, czy wpisano do rejestru zabytków nowy obiekt, czy dodano obiekty stanowisk archeologicznych;
- jakie podjęto działania inwestycyjne związane z ochroną zabytków;
- czy w dokumentach planistycznych, między innymi przy zmianie istniejących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, ujęto zasady/przepisy dla obiektów zabytkowych, jakie zapisy;
- czy GPOnZ został przyjęty uchwałą, ile razy była monitorowana realizacja dokumentu;
- poziom wydatków (w zł) budżetu gminy poniesionych na realizację GPOnZ;
- wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez gminę;
- jakie zadania wykonano w ramach aranżacji ruin zamkowych z częściową ich nadbudową, ile przeznaczono środków, ile wydano środków;
- zadania wykonane w ramach projektu Skansenova, ile przeznaczono środków, ile wydano środków;
- liczba obiektów poddanych pracom zabezpieczającym przed zniszczeniem lub kradzieżą;
- ilość odwiedzin strony internetowej zawierającej zintegrowany system informacji wizualnej, obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego miasta;
- ilość przeprowadzonych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność gminy i pozostałych jednostek;

- ilość umieszczonych tablic, zawierających krótką informację na temat historii obiektu;
- ilość projektów, wspólnych działań z mediami;
- czy opracowano Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych;
- ilość zabezpieczonych kapliczek, wysokość poniesionych środków;
- ilość przeprowadzonych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w celu wytypowania najbardziej zagrożonych, wymagających niezbędnych remontów, ilość obiektów wytypowanych do przeprowadzenia remontów;
- ilość osób biorących udział w szkoleniu, zakres szkolenia, ilość odbytych szkoleń;
- ilość ofert prac sezonowych dla bezrobotnych mieszkańców gminy przy bieżących pracach pielęgnacyjnych i porządkowych prowadzonych na terenie zabytkowych parków i cmentarzy;
- zakres współpracy z Urzędem Pracy.

Dla priorytetu II - Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy, przyjmuje się następujące wskaźniki oceniające poziom realizacji programu opieki nad zabytkami:

- czy na stronie internetowej umieszczono gminną ewidencję zabytków, ilość odwiedzin strony;
- czy przedstawiono mieszkańcom zagadnienia dotyczące gminnej ewidencji zabytków, ilość osób zainteresowanych;
- ilość wydanych „vademecum” poświęconych zabytkom;
- ilość odwiedzin strony internetowej zawierającej interaktywną mapę gminy z naniesioną lokalizacją obiektów zabytkowych;
- ilość odwiedzin strony internetowej zawierającej gminną ewidencję zabytków, wraz z mapą z naniesioną lokalizacją obiektów zabytkowych;
- ilość publikacji w prasie dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy;
- liczba opracowanych i wydanych publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy;
- liczba zorganizowanych konkursów szkolnych, wystaw popularyzujących historię gminy oraz jego zabytki;
- ilość opracowanych nowych szlaków turystycznych, ilość osób uczęszczających na szlakach;
- czy zorganizowano konkurs na pomysł na trasę dydaktyczną, ilość osób biorących udział;
- ilość osób prowadzących działalność agroturystyczną połączoną ze zwiedzaniem regionu.

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- **instrumenty prawne**, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:

- wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy;
- wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
- ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r.
- ustawa Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r.;
- ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r.;
- ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.;
- ustawa o gospodarce nieruchomościami z dnia 21 sierpnia 1997 r.;
- ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z dnia 25 października 1991 r.;
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.

- **instrumenty finansowe**:

- finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków;
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje;
- ustawa o podatku rolnym z dnia 15 listopada 1984 r.;
- ustawa o podatkach i opłatach lokalnych z dnia 12 stycznia 1991 r.;
- ustawa o podatku od spadku i darowizn z dnia 28 lipca 1983 r.;
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego - prywatnego” (PPP).

- **instrumenty społeczne**:

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Dobczyce;
- edukacja kulturowa;
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

• **instrumenty koordynacji:**

- realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury gminy, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji);
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

• **instrumenty kontrolne:**

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy;
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania;
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego;
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

• **Źródła krajowe:**

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- dotacje wojewódzkie i powiatowe;

- dotacje gminne;
- dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny;
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów;
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- fundusze od fundacji.

• **Źródła zagraniczne:**

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych;
- źródła z programu Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020;
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;

- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Środki Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - środki finansowe z budżetu państwa, z części, której dysponentem jest wojewoda, poprzez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przeznaczane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane zabytków położonych na terenie województwa małopolskiego, posiadających istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe oraz będących w złym stanie technicznym. Zgodnie z Regulaminem finansowania prac przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków ze środków Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie, wnioskodawca może ubiegać się o udzielenie dotacji na następujące prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wewnątrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;

- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

• **Dotacje wojewódzkie i powiatowe**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Radę Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Dotacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego - zgodnie z uchwałą nr LVI/917/14 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 października 2014 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa małopolskiego, wnioski o dotację można składać do dnia 15 grudnia każdego roku kalendarzowego dla prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach z całorocznym harmonogramem prac planowanych do wykonania w kolejnym roku.

• **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. 2016 poz. 446) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez radę gminy.

Środki Gminy i Miasta Dobczyce - zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XV/140/07 Rady Miejskiej w Dobczycach z dnia 30 października 2007 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Wnioski o dotację kieruje się do

Burmistrza w terminie przez niego wyznaczonym, ogłoszonym w Biuletynie Informacji Publicznej oraz na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta.

• **Konkurs pn. „Mecenat Małopolski”**

Samorząd Województwa Małopolskiego udziela finansowego wsparcia na realizację zadań o charakterze przedsięwzięć kulturalnych i artystycznych realizowanych przez podmioty nienależące do sektora finansów publicznych i nie działające w celu osiągnięcia zysku. Głównym założeniem jest zwiększenie udziału sektora non-profit w realizacji zapisów strategii województwa małopolskiego dotyczących kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. W tym roku organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, spółdzielnie, socjalne, kluby sportowe i spółki, które nie osiągają zysku z prowadzenia swojej działalności mogą ubiegać się o finansowe wsparcie projektów o dużych walorach artystycznych, promujące różnorodność kulturową regionu.

W ramach konkursu dofinansowane zostaną przede wszystkim zadania: wzmacniające tożsamość regionalną, prezentujące dzieła sztuki i niezależne inicjatywy artystyczne oraz promujące kulturę i tradycję mniejszości narodowych oraz grup etnicznych. Dofinansowanie otrzymają także inicjatywy digitalizujące dobra kultury, kreujące postawy obywatelskie i wzmacniające integrację międzypokoleniową. Maksymalna kwota dotacji na realizowane projekty nie może być wyższa niż 80% całkowitych kosztów zadania.

• **Konkurs „Ochrona zabytków Małopolski”**

Konkurs „Ochrona zabytków Małopolski” został przyjęty uchwałą nr LVI/917/14 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 października 2014 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa małopolskiego. Z budżetu Województwa Małopolskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na terenie województwa małopolskiego, posiadających istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe oraz będących w złym stanie technicznym.

Wnioski o dotację można składać do dnia 15 grudnia każdego roku kalendarzowego dla prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach z całorocznym harmonogramem prac planowanych do wykonania w kolejnym roku.

Dotacje obejmują prace na zabytkach nieruchomych - będących układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi; dziełami architektury i budownictwa, także obronnego i dawnego przemysłu, zabytkowymi cmentarzami i miejscami upamiętniającymi wybitne osoby i wydarzenia historyczne - oraz zabytków ruchomych będących wybitnymi dziełami dawnej sztuki (malarstwa sztalugowego, rzeźby, polichromii), rzemiosłem artystycznym i sztuką użytkową; kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych oraz wytworami techniki charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujących poziom nauki i rozwój cywilizacyjny.

• **Fundusz Termomodernizacji i Remontów**

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

• **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)**

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych. W oparciu o Wspólną Strategię działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013 - 2016 z perspektywą do 2020 r., realizuje politykę ochrony środowiska w Polsce. Służą temu stabilne przychody, doświadczone kadry oraz wypracowane formy współpracy z beneficjentami.

Wyznaczony cel generalny Strategii działania NFOŚiGW: „Poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku”, realizowany jest w ramach czterech priorytetów:

- Ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi;
- Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi;
- Ochrona atmosfery;
- Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej z końcem listopada rozpoczyna przyjmowanie wniosków w ramach nowej unijnej perspektywy. W ramach uruchomionych działań zostanie udostępnionych na projekty środowiskowe ponad 5 mld zł.

• **Program Dom Kultury+**

Organizatorem Programu Dom Kultury+ jest Narodowe Centrum Kultury. Jest on realizowany zgodnie z założeniami Paktu dla Kultury. Celem strategicznym Programu Kultura - Interwencje jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym. Pilotażowa edycja programu odbyła się w 2013 r.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura - Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

• **Bardzo Młoda Kultura. Wieloletni program wspierania edukacji kulturowej**

Celem wieloletniego programu realizowanego w ramach Paktu dla Kultury przez Narodowe Centrum Kultury jest budowanie systemowych rozwiązań wzmacniających stymulowanie kreatywności i edukacji kulturowej przez 16 podmiotów wyłonionych w drodze konkursu - po jednym z każdego województwa.

Podstawowym celem programu jest wspieranie edukacji kulturowej w Polsce. Cel ten będzie urzeczywistniany przez realizację całego szeregu zadań pośrednich. Realizacja zadania odbywa się na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2016 - 2018. O dofinansowanie w ramach programu mogą się ubiegać samorządowe instytucje kultury. Przy realizacji zadania wskazane jest nawiązanie współpracy poprzez zawarcie porozumienia lub utworzenie konsorcjum z następującymi podmiotami:

- kuratoriami oświaty, centrami i ośrodkami doskonalenia nauczycieli;
- publicznymi i/lub niepublicznymi instytucjami oświatowo - wychowawczymi;
- organizacjami pozarządowymi;
- instytucjami kultury;
- innymi podmiotami działającymi na polu edukacji kulturowej w województwie.

Każdy z wnioskodawców będzie mógł ubiegać się o dotację w wysokości od 300 do 900 tysięcy złotych na trzyletni okres realizacji dokumentu, a także wsparcie organizacyjne i merytoryczne od powołanego przez NCK zespołu zajmującego się jego obsługą. W ramach programu odbywać się będą doroczne spotkania wszystkich beneficjentów, w trakcie których będą się dzielić doświadczeniami i poszukiwać wspólnie rozwiązań.

9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

• **Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2017**

Programy na 2017 r. w ramach dziedzictwa kulturowego:

- Kolekcje muzealne,
- Wspieranie działań muzealnych,
- Kultura ludowa i tradycyjna,
- Ochrona zabytków,
- Ochrona zabytków archeologicznych,
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,

- Miejsca Pamięci Narodowej za Granicą,
- Badanie polskich strat wojennych.

- **Program „Infrastruktura kultury”**

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

- **Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne**

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego udziela dotacji na badania archeologiczne zgodnie z przyjętym Rozporządzeniem z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

Rozporządzenie określa warunki i tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na:

- 1) badania archeologiczne prowadzone ze względu na planowane albo realizowane:
 - a) roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
 - b) roboty ziemne lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co może doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego.
- 2) wykonanie dokumentacji badań archeologicznych, o których mowa w pkt. 1.

Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań. Zasady udzielania określone są w art. 82a i 82b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

9.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

- **Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 - 2020**

Obecnie trwa przygotowanie trzech typów programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących

społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja ma na celu wzmocnienie współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;

- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;
- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

• **Kreatywna Europa**

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten będzie realizowany w latach 2014 - 2020 i będzie zawierał trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które pojawiają się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

• **Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020**

Powyższy program jest kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego;

- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;
- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,
- mają siedzibę w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

• Program operacyjny infrastruktura i środowisko 2014 - 2020

Program Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary, na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

• Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowały Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r., 5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską. Orientacyjna kwota przewidziana na nabory w 2015 r. to blisko 2,6 mld zł. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo Administracji wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków.

W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu - alokacja UE - 1 020 222 652 EUR.

Cel szczegółowy 1. Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.

Oś priorytetowa II. E - Administracja i otwarty rząd - alokacja UE 949 604 018 EUR.

Cel szczegółowy 2. Wysoka dostępność i jakość e - usług publicznych.

Cel szczegółowy 3. Cyfryzacja procesów back-office w administracji rządowej.

Cel szczegółowy 4. Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego.

Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa - alokacja UE 145 000 000 EUR.

Cel szczegółowy 5. Zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych.

Cel szczegółowy 6. Pobudzanie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i administracji.

Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna - alokacja UE 57 668 000 EUR.

Cel szczegółowy 7. Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania programu.

Cel szczegółowy 8 Informacja, promocja i doradztwo.

• **Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)**

W latach 2009 - 2014 działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego otrzymały wsparcie w wysokości około 60 000 000 euro w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego dzięki Mechanizmowi Norweskiemu oraz Europejskiemu Obszarowi Gospodarczemu przez priorytet dotyczący promowania różnorodności kulturowej i artystycznej. Z udostępnionych przez Punkt Informacyjny Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju nt. funduszy norweskich i EOG wynika, że kolejne środki w ramach tego funduszu będą dostępne na podobnych - do istniejących - zasadach i priorytetach wsparcia.

• **Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego 2014 - 2020**

Komisja Europejska w dniu 12 lutego 2015 r. przyjęła programy operacyjne na lata 2014 - 2020 dla dziewięciu polskich województw, w tym dla województwa Małopolskiego. Program składa się z 13 Osi Priorytetowych, na realizację których przeznaczony zostanie 2,87 mld euro z funduszy europejskich. Zdecydowana większość środków ok. 72% całkowitej alokacji przewidzianej na Program pochodzić będzie z EFRR. 1,15 mld. zostanie przeznaczony na rozwój potencjału społeczno - gospodarczego poprzez wspieranie projektów zakładających wzrost zatrudnienia, rozwój przedsiębiorczości, rozbudowę infrastruktury wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarczej, poprawę ochrony środowiska. Pozostałe 28% czyli ok. 450 mln euro budżetu Programu pochodzące z EFS. ukierunkowanych zostanie na wyrównywanie szans na rynku pracy, wzrost zatrudnienia, inwestycje w kapitał ludzki.

• **Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.**

Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne.

Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Umowa Partnerstwa, czyli główny dokument ustanawiający ramy wdrażania środków unijnych w perspektywie budżetowej 2014 - 2020, wskazuje „miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji” jako jeden z pięciu tzw. obszarów strategicznej interwencji. Zgodnie z dokonanymi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą głównie dotyczyć regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

10. Realizacja i finansowanie przez gminę Dobczyce z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd miejski powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina Dobczyce;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gmina Dobczyce;

Gmina Dobczyce jest właścicielem (posiada tytuł prawny) 3 obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w tym 2 obiekty wpisane są do rejestru zabytków. Wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 8). Gmina jako właściciel tych zabytków jest ustawowo zobligowana do opieki nad tymi obiektami, utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

Tabela nr 8. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy Dobczyce

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	OBIEKT
1	Dobczyce	ul. Podgórska 1, dz. nr 1806/6	ruiny zamku (obiekt dzierżawi PTTK o. Dobczyce)
2	Dziekanowice	dz. nr 248	kapliczka Grunwaldzka
3	Dziekanowice	dz. nr 304, przy rondzie	kapliczka Boża Męka II

Gmina planuje wspierać finansowo prace konserwatorskie i remonty zabytków w latach obowiązywania GPOnZ. Środki przeznaczone na zabytki są zabezpieczane w budżecie gminy w przypadku realizacji zadań określonych w GPOnZ. Środki przeznaczone na zabytki są zabezpieczane w budżecie gminy w przypadku realizacji wyznaczonych zadań. Inaczej jest w kwestii udzielania dotacji na prace lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków. Kwota udzielanego dofinansowania nie jest stała i uzależniona jest od ilości wpływających wniosków. Zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XV/140/07 Rady Miejskiej w Dobczycach z dnia 30 października 2007 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. W latach 2013 - 2016 gmina przeznaczyła na zabytki 1 031 705,03 zł. W kolejnych latach planowane jest wydanie 4 151 380,00 zł. Szczegóły wydatków zostały przedstawione w tabeli poniżej (Tabela nr 9). Projekt Zwiększenie atrakcyjności turystycznej Wzgórza Staromiejskiego - Wykorzystanie potencjału otoczenia Zbiornika Dobczyckiego dla stworzenia oferty turystycznej i rekreacyjnej jest uzależnione od otrzymania dotacji.

Tabela nr 9. Wydatki gminy Dobczyce na zabytki

ROK	ZADANIE	KWOTA (w zł)
2013	zachowanie reliktyw murów miejskich oraz ich konserwacja	809 720,74
2014	zachowanie reliktyw murów miejskich	107 074,29
2015	brak	brak
2016	modernizacja kapliczki w Dziekanowicach	11 990,00
	modernizacja kapliczki w Kornatce	23 000,00
	projekt Skansenova	79 920,00
	Razem w 2016 r.	11 4910,00
2017	projekt Skansenova	157 700,00
	opieka nad zabytkami	30 000,00
	Razem w 2017 r.	187 700,00
2018	projekt Skansenova	108 680,00
	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej Wzgórza Staromiejskiego - Wykorzystanie potencjału otoczenia Zbiornika Dobczyckiego dla stworzenia oferty turystycznej i rekreacyjnej	953 000,00
	Razem w 2018 r.	1 061 680,00
2019	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej Wzgórza Staromiejskiego - Wykorzystanie potencjału otoczenia Zbiornika Dobczyckiego dla stworzenia oferty turystycznej i rekreacyjnej	1 902 000,00
2020	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej Wzgórza Staromiejskiego - Wykorzystanie potencjału otoczenia Zbiornika Dobczyckiego dla stworzenia oferty turystycznej i rekreacyjnej	1 000 000,00

Poza wymienionymi zadaniami planuje się prace na zamku w Dobczycach:

- 1.** Wykonanie projektu budowlanego odbudowy piętra pomieszczenia w narożniku skrzydeł południowego i wschodniego, przewidziano podwyższenie dawnej bramy w skrzydle południowym i połączenie istniejącego pomieszczenia obok bramy z uzyskanymi pomieszczeniami nad bramą;
- 2.** Podwyższenie budynku istniejącej bramy, uczytelnienie relikwów dawnego przedbramia i wykonanie tarasu widokowego w narożniku południowo wschodnim zamku górnego.
- 3.** Wykonanie projektu budowlanego odbudowy piętra pomieszczenia w skrzydle pld. zamku dolnego i ptn. zamku górnego.

Ważne jest aby finansowe wsparcie gminy w latach 2017 - 2020 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac). Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłyby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy.

Zadania Gminnego programu opieki nad zabytkami mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gmina może wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia, parafie).

12. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane;
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska;
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej;
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
15. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków;
16. Materiały udostępnione przez Urząd Gminy i Miasta w Dobczycach;
17. Materiały konserwatorskie udostępnione przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie;
18. Kiryk F., Dzieje powiatu myślenickiego w okresie przedrozbiorowym - monografia powiatu myślenickiego, Tom 1, Kraków 1969;
19. Leńczyk G., Prace odkrywcze w Dobczycach, Materiały Archeologiczne, tom VI, Kraków 1964;
20. Piwowarczyk E., Historia królewskiego miasta Dobczyce;
21. Dziewoński L., Rzemiosło Dobczyckie na przestrzeni dziejów, Dobczyce 2007;
22. Dominik K., Historia rzemiosła dobczyckiego od XV do XX wieku, Dobczyce 2009,
23. Zoll-Adamikowa H., Wczesnośredniowieczne cmentarzyska ciałopalne Słowian na terenie Polski, cz. 1, Wrocław 1975
24. Jodłowski A., Sprawozdanie z badań powierzchniowych przeprowadzonych nad Rabą w rejonie planowanego zbiornika wodnego w Dobczycach, „Badania archeologiczne prowadzone przez Muzeum Żup Krakowskich w 1977 roku”, Wieliczka 1978;
25. www.dobczyce.pl;
26. www.nid.pl;
27. www.nimoz.pl;
28. www.stat.gov.pl/gus;
29. www.isap.sejm.gov.pl;

30. www.wikipedia.pl.

13. Spis tabel i zdjęć

1. Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Dobczyce;
2. Tabela nr 2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Dobczyce;
3. Tabela nr 3. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Dobczyce;
4. Tabela nr 4. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Dobczyce;
5. Tabela nr 5. Wykaz cmentarzy i miejsc pocmentarnych na terenie gminy;
6. Tabela nr 6. Pomniki i miejsca pamięci na terenie gminy Dobczyce;
7. Tabela nr 7. Analiza SWOT;
8. Tabela nr 8. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy Dobczyce;
9. Tabela nr 9. Wydatki gminy Dobczyce na zabytki;
10. Zdjęcie nr 1. Zespół zamkowy w Dobczycach;
11. Zdjęcie nr 2. Dwór w Brzączowicach;
12. Zdjęcie nr 3. Dwór w Niezdowie;
13. Zdjęcie nr 4. Pałac w Sierakowie;
14. Zdjęcie nr 5. Dwór „Krzyworzeka”, Stadniki 37;
15. Zdjęcie nr 6. Dwór Bednarskich, Stadniki 1;
16. Zdjęcie nr 7. Klasztor i Wyższe Seminarium Misyjne Księży Najświętszego Serca Jezusowego oraz kościoł, Stadniki 81;
17. Zdjęcie nr 8. Dwór w Stojowicach;
18. Zdjęcie nr 9. Kościół parafialny pw. MB Wspomożenia Wiernych w Dobczycach;
19. Zdjęcie nr 10. Kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Dobczycach;
20. Zdjęcie nr 11. Dzwonnica przy kościele pw. św. Jana Chrzciciela w Dobczycach;
21. Zdjęcie nr 12. Kościół pw. Marii Magdaleny w Dziekanowicach.